HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (Camera a doua extinsă)

24 septembrie 2019*

„Concurență – Înțelegeri – Sectorul instrumentelor financiare derivate pe rata dobânzii în euro – Decizie prin care se constată o încălcare a articolului 101 TFUE și a articolului 53 din Acordul privind SEE – Manipularea ratelor de referință interbancare Euribor – Schimb de informații confidențiale – Restrângere a concurenței prin obiect – Încălcare unică și continuă – Amenzi – Cuantum de bază – Valoarea vânzărilor – Articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 – Obligația de motivare”

În cauza T-105/17,

HSBC Holdings plc, cu sediul în Londra (Regatul Unit),

HSBC Bank plc, cu sediul în Londra,

HSBC France, cu sediul în Paris (Franța),

reprezentate de K. Bacon, QC, de D. Bailey, barrister, de M. Simpson, solicitor, și de Y. Anselin și de C. Angeli, avocați,

reclamante,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată de M. Farley, de B. Mongin și de F. van Schaik, în calitate de agenți, asistați de B. Lask, barrister,

pârâtă,

având ca obiect o cerere întemeiată pe articolul 263 TFUE prin care se solicită, pe de o parte, anularea în parte a Deciziei C(2016) 8530 final a Comisiei din 7 decembrie 2016 referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 TFUE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (Cazul AT.39914 – Instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro) și, pe de altă parte, reformarea cuantumului amenzii aplicate reclamantelor,

TRIBUNALUL (Camera a doua extinsă),

compus din domnul M. Prek (raportor), președinte, domnii E. Buttigieg, F. Schalin și B. Berke și doamna M. J. Costeira, judecători,

grefier: doamna M. Marescaux, administrator,

având în vedere faza scrisă a procedurii și în urma ședinței din 19 martie 2019,

* Limba de procedură: engleza.

pronunță prezenta

Hotărâre

I. Istoricul cauzei

1 Prin Decizia C(2016) 8530 final din 7 decembrie 2016 referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 [TFUE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE (Cazul AT.39914 – Instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro) (denumită în continuare „decizia atacată”), Comisia Europeană a constatat că reclamantele, HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc și HSBC France, au încălcat articolul 101 TFUE și articolul 53 din Acordul privind SEE prin participarea, în perioada 12 februarie-27 martie 2007, la o încălcare unică și continuă care a avut ca obiect modificarea cursului normal de stabilire a prețurilor pe piața instrumentelor financiare derivate pe rata dobânzii în euro (Euro Interest Rate Derivative, denumite în continuare „EIRD”) legate de „Euro Interbank Offered Rate” (Euribor) și/sau de Euro Over-Night Index Average (EONIA) [articolul 1 litera (b) din decizia atacată] și le-a aplicat în solidar o amendă în cuantum de 33 606 000 de euro [articolul 2 litera (b) din decizia atacată].

2 Grupul HSBC (denumit în continuare „HSBC”) este un grup bancar ce are printre activitățile sale servicii bancare de investiții, de finanțare și de piață. HSBC Holdings este societatea-mamă de bază a HSBC. HSBC Holdings este societatea-mamă a HSBC France și aceasta este societatea-mamă a HSBC Bank. HSBC France și HSBC Bank sunt responsabile de negocierea EIRD. HSBC France este responsabilă pentru propunerile de rată în cadrul eșantionului de bănci Euribor [considerentele (58)-(61) ale deciziei atacate].

3 La 14 iunie 2011, grupul bancar Barclays (Barclays plc, Barclays Bank plc, Barclays Directors Ltd, Barclays Group Holding Ltd, Barclays Capital Services Ltd și Barclays Services Jersey Ltd, denumite în continuare „Barclays”) a sesizat Comisia cu o cerere de acordare a unui număr de ordine în temeiul Comunicării Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2006, C 298, p. 17, Ediție specială, 08/vol. 5, p. 3), prin care a informat-o cu privire la existența unui cartel în sectorul EIRD și și-a exprimat dorința de a coopera. La 14 octombrie 2011, lui Barclays i-a fost acordată o imunitate condiționată [considerentul (86) al deciziei atacate].

4 Între 18 și 21 octombrie 2011, Comisia a efectuat inspecții în incintele unui anumit număr de instituții financiare din Londra (Regatul Unit) și din Paris (Franța), printre care și cele ale reclamantelor [considerentul (87) al deciziei atacate].

5 La 5 martie și la 29 octombrie 2013, în temeiul articolului 11 alineatul (6) din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101 TFUE] și [102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 8/vol. 1, p. 167), Comisia a inițiat o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva reclamantelor, precum și împotriva Barclays, a Crédit agricole SA și a Crédit agricole Corporale and Investment Bank (denumite în continuare împreună „Crédit agricole”), a Deutsche Bank AG, a Deutsche Bank Services (Jersey) Ltd și a DB Group Services (UK) Ltd (denumite în continuare împreună „Deutsche Bank”), a JP Morgan Chase & Co., a JP Morgan Chase Bank National Association și a JP Morgan Services LLP (denumite în continuare împreună „JP Morgan”), a Royal Bank of Scotland Group plc și a The Royal Bank of Scotland plc (denumite în continuare împreună „RBS”) și a Société générale [considerentul (89) al deciziei atacate].

6 Barclays, Deutsche Bank, Société générale și RBS au dorit să participe la o procedură de tranzacționare în temeiul articolului 10a din Regulamentul (CE) nr. 773/2004 al Comisiei din 7 aprilie 2004 privind desfășurarea procedurilor puse în aplicare de Comisie în temeiul articolelor [101 TFUE] și [102 TFUE] (JO 2004, L 123, p. 18, Ediție specială, 8/vol. 1, p. 242), cu modificările ulterioare. HSBC, Crédit agricole și JP Morgan au decis să nu participe la această procedură de tranzacționare.

7 La 4 decembrie 2013, Comisia a adoptat în privința Barclays, a Deutsche Bank, a Société générale și a RBS Decizia C (2013) 8512 final referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 [TFUE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE [Cazul AT.39914, Euro Interest Rate Derivatives (EIRD) (Settlement)] (denumită în continuare „decizia de tranzacție”), prin care aceasta a concluzionat că aceste întreprinderi au încălcat articolul 101 TFUE și articolul 53 din Acordul privind SEE prin participarea la o încălcare unică și continuă care a avut ca obiect modificarea cursului normal de stabilire a prețurilor pe piață pentru EIRD [considerentul (95) al deciziei atacate].

A. Procedura administrativă care a condus la decizia atacată

8 La 19 martie 2014, Comisia a adresat reclamantelor, precum și Crédit agricole și JP Morgan o comunicare privind obiecțiunile [considerentul (98) al deciziei atacate].

9 Reclamantele au putut consulta pe un DVD părțile accesibile din dosarul Comisiei și reprezentanții lor au beneficiat de un acces suplimentar la dosar în incintele Comisiei [considerentul (99) al deciziei atacate]. Reclamantele au avut acces de asemenea la comunicarea privind obiecțiunile adresată părților care au încheiat tranzacția, la răspunsurile acestor părți, precum și la decizia de tranzacție [considerentul (100) al deciziei atacate].

10 La 14 noiembrie 2014, reclamantele și-au prezentat observațiile scrise ca urmare a comunicării privind obiecțiunile și și-au prezentat poziția la audierile care au avut loc între 15 și 17 iunie 2015 [considerentul (104) al deciziei atacate].

11 La 6 aprilie 2016, Comisia a rectificat decizia de tranzacție în ceea ce privește stabilirea cuantumului amenzii aplicate Société générale. Reclamantele au avut acces la această decizie rectificativă, precum și la corespondența aferentă și la datele financiare corectate transmise de Société générale [considerentele (105) și (106) ale deciziei atacate].

B. Decizia atacată

12 La 7 decembrie 2016, Comisia a adoptat, în temeiul articolelor 7 și 23 din Regulamentul nr. 1/2003, decizia atacată. Articolul 1 litera (b) și articolul 2 litera (b) din această decizie au următorul cuprins:

„Articolul 1

Întreprinderile următoare au încălcat articolul 101 din tratat și articolul 53 din Acordul privind SEE prin participarea, în perioadele indicate, la o încălcare unică și continuă privind instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro. Această încălcare, care se întindea la întregul SEE, a constat în acorduri și/sau practici de coluziune cu scopul de a denatura cursul normal al componentelor de stabilire a prețului în sectorul instrumentelor financiare derivate pe rata dobânzii în euro:

[…]

b) [reclamantele] între 12 februarie 2007 și 27 martie 2007 […]

Articolul 2

Se impun următoarele amenzi pentru încălcarea prevăzută la articolul 1:

[…]

b) [reclamantele], răspunzătoare în solidar: 33 606 600 de euro.”

1. Produsele în cauză

13 Încălcările în cauză privesc EIRD, adică instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro indexate pe Euribor sau pe EONIA.

14 Euribor este un ansamblu de rate ale dobânzii de referință menit să reflecte costul împrumuturilor interbancare utilizate în mod frecvent pe piețele internaționale de capital. Acesta este definit ca fiind un indice al ratei la care depozitele interbancare la termen în euro sunt oferite de o bancă de prim rang unei alte bănci de prim rang din zona euro. Euribor se calculează pe baza mediei prețurilor oferite zilnic de un eșantion, format în perioada vizată de decizia atacată din 47 de bănci de prim rang – printre care băncile menționate la punctul 5 de mai sus –, transmise Thomson Reuters în calitate de agent de calcul pentru Federația Bancară Europeană (FBE) între orele 10.45 și 11.00 dimineața. Băncile furnizează contribuții pentru cele cincisprezece rate ale dobânzii diferite ale Euribor, care variază, în funcție de termenul lor, de la o săptămână la douăsprezece luni. EONIA îndeplinește o funcție echivalentă cu Euribor, dar în ceea ce privește ratele zilnice. Este calculat de Banca Centrală Europeană (BCE) pe baza unei medii a ratelor pentru depozitele interbancare negarantate („unsecured”) din același eșantion de bănci ca cel utilizat pentru stabilirea Euribor [considerentele (20)-(27) ale deciziei atacate].

15 EIRD cele mai frecvente sunt contractele forward pe rata dobânzii („forward rate agreements”), swapurile pe rata dobânzii („interest rate swaps”), opțiunile pe rata dobânzii și contractele futures pe rata dobânzii („futures”) [considerentele (4)-(10) ale deciziei atacate].

2. Comportamente reproșate reclamantelor

16 În considerentul (113) al deciziei atacate, Comisia a descris comportamentul reproșat băncilor menționate la punctul 5 de mai sus după cum urmează:

„Barclays, Deutsche Bank, JP Morgan Chase, Société générale, Crédit agricole, HSBC și RBS au participat la o serie de contacte bilaterale în sectorul EIRD, care a constat în esență în următoarele practici între diferite părți:

(a) în unele cazuri, anumiți traderi angajați de diferite părți au transmis și/sau au primit preferințe pentru fixarea ratei Euribor la un nivel constant, scăzut sau ridicat pentru anumite scadențe; aceste preferințe depindeau de expunerile/pozițiile lor de tranzacționare;

(b) în unele cazuri, anumiți traderi angajați de diferite părți au transmis și/sau au primit unii de la alții informații detaliate, care nu fuseseră făcute publice/nu erau la dispoziția publicului, despre pozițiile de tranzacționare sau intențiile privind cotațiile viitoare ale ratelor Euribor pentru anumite scadențe ale cel puțin uneia dintre băncile lor;

(c) în unele cazuri, anumiți traderi au analizat și posibilitățile de a-și alinia pozițiile de tranzacționare pe EIRD pe baza informațiilor descrise la litera (a) sau (b);

(d) în unele cazuri, anumiți traderi au analizat și posibilitățile de a alinia cel puțin una dintre cotațiile Euribor viitoare ale băncilor lor pe baza informațiilor descrise la litera (a) sau (b);

(e) în unele cazuri, cel puțin unul dintre traderii implicați în astfel de discuții a contactat responsabilii cu transmiterea cotațiilor Euribor ai băncii respective sau a afirmat că va lua legătura cu aceștia în vederea solicitării unei cotații de la agentul de calcul al FBE într-un anumit sens sau la un anumit nivel;

(f) în unele cazuri, cel puțin unul dintre traderii implicați în astfel de discuții a afirmat că va reveni sau a revenit cu privire la răspunsul responsabilului cu transmiterea cotațiilor înainte de momentul la care cotațiile Euribor zilnice trebuiau transmise agentului de calcul sau, atunci când traderul discutase deja acest aspect cu responsabilul cu transmiterea cotațiilor, a comunicat informațiile primite de la acesta traderului unei alte părți;

(g) în unele cazuri, cel puțin un trader al unei părți a dezvăluit unui trader al unei alte părți alte informații detaliate și sensibile despre strategia în materie de tranzacționare sau de prețuri privind EIRD a băncii sale”.

17 În considerentul (114) al deciziei atacate, Comisia a adăugat că, „[î]n plus, în unele cazuri, anumiți traderi angajați de diferite părți au discutat despre rezultatele stabilirii ratei Euribor, inclusiv despre cotațiile unor bănci specifice, după fixarea și publicarea ratelor zilnice Euribor”.

18 Comisia a apreciat că aceste comportamente făceau parte dintr-o încălcare unică și continuă.

19 Pentru a justifica această calificare, în primul rând, Comisia a reținut că respectivele comportamente aveau un obiectiv economic unic [considerentele (444)-(450) ale deciziei atacate], constând în reducerea fluxurilor de numerar pe care participanții ar fi trebuit să le plătească pentru EIRD sau în majorarea celor pe care trebuiau să le primească. În al doilea rând, Comisia a considerat că diferitele comportamente făceau parte dintr-un model de comportament comun, din moment ce un grup stabil de persoane a fost implicat în înțelegere, părțile urmaseră un model foarte similar în activitățile lor anticoncurențiale și numeroasele discuții între părți vizau subiecte identice sau care se suprapuneau și care aveau, în consecință, un conținut identic sau parțial identic [considerentele (451)-(456)]. În al treilea rând, Comisia a apreciat că traderii care participau la schimburi anticoncurențiale erau profesioniști calificați și aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de întinderea generală și de caracteristicile esențiale ale înțelegerii în ansamblul său [considerentele (457)-(483)].

20 Aceasta a considerat că HSBC a participat la această încălcare unică și continuă, subliniind în același timp că schimburile comerciale bilaterale cu Barclays erau, în sine, constitutive ale unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE [considerentul (486) al deciziei atacate].

21 În ceea ce privește durata acestei participări, Comisia a luat ca punct de plecare în privința HSBC ziua de 12 februarie 2007 [considerentul (620) al deciziei atacate] și ca dată de încetare ziua de 27 martie 2007 [considerentul (625) al deciziei atacate].

3. Calculul cuantumului amenzii

a) Cuantumul de bază al amenzii

22 În ceea ce privește, în primul rând, stabilirea valorii vânzărilor băncilor care au participat la înțelegere, în măsura în care EIRD nu generează vânzări în sensul obișnuit al termenului, Comisia a stabilit valoarea vânzărilor prin intermediul unei valori de înlocuire. În plus, având în vedere împrejurările din speță, a estimat că era preferabil să nu ia în considerare valoarea de înlocuire anualizată, ci să se bazeze pe valoarea de înlocuire corespunzătoare lunilor de participare a băncilor la încălcare [considerentul

(640) al deciziei atacate]. Aceasta a amintit că nu este obligată să aplice o formulă matematică și că dispune de o marjă de apreciere atunci când stabilește cuantumul fiecărei amenzi [considerentul (647) al deciziei atacate].

23 Comisia a considerat potrivit să considere ca valoare de înlocuire încasările în numerar generate de fluxurile de numerar obținute de fiecare bancă din portofoliul său de EIRD legate de scadența Euribor și/sau EONIA și încheiate cu contrapărți stabilite în SEE [considerentul (641) al deciziei atacate] cărora li s-a aplicat un factor de reducere uniform de 98,849 %.

24 Comisia a considerat, așadar, ca valoare a vânzărilor cu privire la reclamante suma de 192 081 799 de euro [considerentul (648) al deciziei atacate].

25 În ceea ce privește, în al doilea rând, gravitatea încălcării, Comisia a luat în considerare un factor de gravitate de 15 %, în măsura în care încălcarea a vizat coordonarea prețurilor și a acordurilor de stabilire a prețurilor. Aceasta a adăugat un factor de gravitate de 3 % făcând referire la împrejurarea că înțelegerea a vizat întregul SEE și se aplica ratelor relevante pentru ansamblul EIRD și că respectivele rate, cu privire la euro, aveau o importanță fundamentală pentru armonizarea condițiilor financiare pe piața internă și pentru activitățile bancare în statele membre [considerentele (720) și (721) ale deciziei atacate].

26 În ceea ce privește, în al treilea rând, durata încălcării, Comisia a subliniat că a luat în considerare durata participării fiecărui participant la înțelegere în „număr de luni rotunjite în jos și proporțional”, ceea ce a condus la aplicarea în privința reclamantelor a unui coeficient multiplicator de 0,08 % [considerentele (727)-(731) ale deciziei atacate].

27 În al patrulea rând, Comisia a adăugat un cuantum suplimentar de 18 % din valoarea vânzărilor, calificat drept „taxă de intrare”, în măsura în care încălcarea a constat în stabilirea orizontală a prețurilor, pentru a descuraja întreprinderile să participe la astfel de practici, indiferent de durata încălcării [considerentele (732)-(734) ale deciziei atacate].

28 Comisia a stabilit astfel cuantumul de bază al amenzii reclamantelor la 37 340 000 de euro [considerentul (735) al deciziei atacate].

b) Cuantumul final al amenzii

29 În ceea ce privește stabilirea cuantumului final al amenzii, Comisia a reținut că HSBC jucase un rol marginal sau minor în încălcare, care nu poate fi comparat cu principalele părți implicate, și i-a acordat o reducere de 10 % din cuantumul de bază al amenzii [considerentele (747)-(749) ale deciziei atacate]. Articolul 2 alineatul (1) litera (b) din decizia atacată aplică, așadar, reclamantelor o amendă având un cuantum final de 33 606 000 de euro.

II. Procedura și concluziile părților

30 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 17 februarie 2017, reclamantele au introdus prezenta acțiune.

31 La propunerea Camerei a doua a Tribunalului, Tribunalul a decis, în temeiul articolului 28 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, să trimită cauza în fața unui complet de judecată extins.

32 La propunerea judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a doua extinsă) a decis deschiderea fazei orale a procedurii și, în cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute la articolul 89 din Regulamentul de procedură, a adresat întrebări scrise părților la 30 ianuarie 2019. La 14 și la 15 februarie 2019, Comisia și, respectiv, reclamantele, au răspuns la întrebările adresate de Tribunal.

33 La 8 martie 2019, Tribunalul a adresat părților o întrebare suplimentară, în vederea unui răspuns în cadrul ședinței de audiere a pledoariilor.

34 La 18 martie 2019, Tribunalul a decis, după ascultarea părților, să organizeze ședința de audiere a pledoariilor cu ușile închise, în temeiul articolului 109 din Regulamentul de procedură.

35 În ședința din 19 martie 2019, au fost ascultate pledoariile părților și răspunsurile lor la întrebările orale adresate de Tribunal. În cadrul acestei ședințe, s-a solicitat Comisiei să ofere explicații suplimentare cu privire la determinarea factorului de reducere de 98,849 % pe care îl aplicase încasărilor în numerar.

36 La 2 aprilie 2019, Comisia a răspuns la o întrebare a Tribunalului.

37 La 10 mai 2019, reclamantele și-au prezentat observațiile referitoare la răspunsul Comisiei.

38 La 28 mai 2019, Comisia și-a prezentat observațiile.

39 Prin decizia din 4 iunie 2019, Tribunalul (Camera a doua extinsă) a închis faza orală a procedurii.

40 Reclamantele solicită Tribunalului:

– anularea articolului 1 din decizia atacată;

– cu titlu subsidiar, anularea articolului 1 litera (b) din decizia atacată;

– cu titlu mai subsidiar, anularea în parte a articolului 1 litera (b) din decizia atacată, în măsura în care se consideră că acestea au participat la o încălcare unică și continuă;

– anularea articolului 2 litera (b) din decizia atacată;

– cu titlu subsidiar, reducerea substanțială a amenzii care le-a fost aplicată în temeiul articolului 2 litera (b) din decizia atacată, la un cuantum considerat adecvat de Tribunal;

– obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată sau, în subsidiar, la plata proporției adecvate a cheltuielilor lor de judecată.

41 Comisia solicită Tribunalului:

– respingerea acțiunii;

– obligarea reclamantelor la plata cheltuielilor de judecată.

III. În drept

42 În cadrul acțiunii lor, reclamantele prezintă atât concluzii în anularea articolului 1 și a articolului 2 litera (b) din decizia atacată, cât și concluzii pentru reformarea cuantumului amenzii aplicate prin articolul 2 litera (b) menționat. Se va face distincție între, pe de o parte, examinarea cererilor de anulare a articolului 1 din decizia atacată și, cu titlu subsidiar, a articolului 1 litera (b) din decizia

menționată și, pe de altă parte, examinarea cererii de anulare a articolului 2 litera (b) din decizia menționată, prin care Comisia a aplicat o amendă de 33 606 000 de euro reclamantelor, precum și a cererii de modificare a cuantumului acestei amenzi.

43 În măsura în care reclamantele prezintă atât cereri de anulare a deciziei atacate, cât și de modificare a cuantumului amenzii aplicate, trebuie subliniat, cu titlu introductiv, că sistemul de control jurisdicțional al deciziilor Comisiei privind procedurile de aplicare a articolelor 101 și 102 TFUE constă într-un control al legalității actelor instituțiilor prevăzut la articolul 263 TFUE, care poate fi completat, în aplicarea articolului 261 TFUE și la cererea părților reclamante, prin exercitarea de către Tribunal a unei competente de fond în ceea ce privește sancțiunile aplicate de Comisie în acest domeniu (a se vedea Hotărârea din 26 septembrie 2018, Infineon Technologies/Commisia, C-99/17 P, EU:C:2018:773, punctul 47 și jurisprudența citată).

44 În ceea ce privește, în primul rând, întinderea controlului de legalitate prevăzut la articolul 263 TFUE, acesta se extinde la toate elementele deciziilor Comisiei privind procedurile de aplicare a articolelor 101 și 102 TFUE care fac obiectul unui control aprofundat asigurat de instanța Uniunii, în drept și în fapt, în lumina motivelor invocate de partea reclamantă și ținând seama de toate elementele relevante prezentate de aceasta din urmă (a se vedea Hotărârea din 26 septembrie 2018, Infineon Technologies/Comisia, C-99/17 P, EU:C:2018:773, punctul 48 și jurisprudența citată).

45 Trebuie amintit însă că instanțele Uniunii nu pot, în cadrul controlului de legalitate menționat la articolul 263 TFUE, să substituie prin propria motivare pe cea a autorului actului în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 ianuarie 2013, Frucona Košice/Comisia, C-73/11 P, EU:C:2013:32, punctul 89 și jurisprudența citată).

46 În ceea ce privește, în al doilea rând, întinderea competenței de fond recunoscută instanței Uniunii la articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003, conform articolului 261 TFUE, aceasta autorizează instanța, dincolo de simplul control al legalității sancțiunii, să substituie aprecierea Comisiei cu propria apreciere și, în consecință, să anuleze, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată (a se vedea Hotărârea din 26 septembrie 2018, Infineon Technologies/Commission, C-99/17 P, EU:C:2018:773, punctul 193 și jurisprudența citată).

47 În schimb, întinderea acestei competențe de fond este strict limitată, spre deosebire de controlul legalității prevăzut la articolul 263 TFUE, la stabilirea cuantumului amenzii (a se vedea Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Galp Energía España și alții/Comisia, C-603/13 P, EU:C:2016:38, punctul 76 și jurisprudența citată).

A. Cu privire la cererile de anulare a articolului 1 din decizia atacată și, cu titlu subsidiar, a articolului 1 litera (b) din decizia menționată

48 În susținerea cererilor lor de anulare a articolului 1 din decizia atacată și, cu titlu subsidiar, a articolului 1 litera (b) din decizia menționată, reclamantele invocă cinci motive.

49 Primul motiv privește calificarea de încălcare prin obiect reținută de Comisie.

50 Prin intermediul celui de al doilea, al celui de al treilea și al celui de al patrulea motiv, reclamantele contestă calificarea drept încălcare unică și continuă reținută de Comisie. Al doilea motiv privește concluzia Comisiei potrivit căreia acordurile coluzive încheiate de HSBC și de celelalte părți făceau parte dintr-un plan global care urmărea un obiectiv unic. Al treilea și al patrulea motiv privesc intenția HSBC de a contribui la atingerea acestui obiectiv, respectiv cunoștința sa despre comportamentul celorlalți participanți la încălcare.

51 Al cincilea motiv privește adoptarea deciziei atacate după o decizie de tranzacție în care Comisia ar fi adoptat deja o poziție cu privire la participarea HSBC la încălcarea în cauză. Reclamantele deduc de aici că Comisia a încălcat principiile prezumției de nevinovăție și al bunei administrări, precum și dreptul la apărare.

1. Cu privire la primul motiv, referitor la calificarea drept încălcare prin obiect în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE

52 În ceea ce privește în cauză calificarea drept încălcare prin obiect aplicată de Comisie trebuie amintit că, pentru a intra sub incidența interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE, un acord, o decizie a unei asocieri de întreprinderi sau o practică concertată trebuie să aibă „ca obiect sau efect" împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne.

53 În această privință, din jurisprudența Curții reiese că anumite tipuri de coordonare între întreprinderi indică un grad suficient de nocivitate pentru concurență pentru a se putea considera că examinarea efectelor acestora nu este necesară (Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 49, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 113; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții, C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 34).

54 Distincția dintre „încălcări prin obiect" și „încălcări prin efect" rezultă din împrejurarea că anumite forme de coluziune între întreprinderi pot fi considerate, prin însăși natura lor, ca fiind dăunătoare pentru buna funcționare a concurenței (Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 50, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 114; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții, C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 35).

55 Astfel, este cunoscut faptul că anumite comportamente coluzive precum cele care conduc la stabilirea orizontală a prețurilor prin înțelegeri pot fi considerate ca fiind într-o asemenea măsură susceptibile de a avea efecte negative, în special asupra prețului, a cantității sau a calității produselor și serviciilor, încât se poate considera inutil, în vederea aplicării articolului 101 alineatul (1) TFUE, să se demonstreze că acestea au efecte reale asupra pieței. Într-adevăr, experiența arată că astfel de comportamente atrag scăderi ale producției și creșteri de prețuri, conducând la o alocare necorespunzătoare a resurselor, în special în detrimentul consumatorilor (Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 51, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 115).

56 În ipoteza în care analiza unui tip de coordonare între întreprinderi nu ar prezenta un grad suficient de nocivitate pentru concurență, ar trebui să se examineze, în schimb, efectele acesteia și, pentru a fi interzisă, să se impună întrunirea elementelor care probează că, în fapt, concurența a fost împiedicată, restrânsă sau denaturată în mod semnificativ (Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții, C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 34, Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 52, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 116).

57 Potrivit jurisprudenței Curții, pentru a aprecia dacă un acord între întreprinderi sau o decizie a unei asocieri de întreprinderi prezintă un grad suficient de nocivitate pentru a putea fi considerate o restrângere a concurenței „prin obiect" în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, trebuie analizate cuprinsul dispozițiilor acestora, obiectivele pe care urmăresc să le atingă, precum și contextul economic și juridic în care acestea se înscriu. În cadrul aprecierii respectivului context, trebuie de asemenea să se țină seama de natura bunurilor sau a serviciilor afectate, precum și de condițiile reale de funcționare și de structura pieței sau a piețelor relevante (Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 53, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și

Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 117; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții, C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 36).

58 În plus, deși intenția părților nu constituie un element necesar pentru a determina caracterul restrictiv al unui acord între întreprinderi, niciun element nu interzice autorităților din domeniul concurenței ori instanțelor naționale și ale Uniunii să țină cont de aceasta (Hotărârea din 14 martie 2013, Allianz Hungária Biztosító și alții, C-32/11, EU:C:2013:160, punctul 37, Hotărârea din 11 septembrie 2014, CB/Comisia, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punctul 54, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 118).

59 În ceea ce privește în special schimbul de informații dintre concurenți, trebuie amintit că criteriile de coordonare și de cooperare care constituie o practică concertată trebuie interpretate în lumina concepției inerente dispozițiilor din tratat privind concurența, potrivit căreia orice operator economic trebuie să stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața comună (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 32, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 119).

60 Deși această cerință a autonomiei nu exclude dreptul operatorilor economici de a se adapta în mod inteligent la comportamentul constatat sau așteptat al concurenților lor, aceasta se opune totuși în mod riguros oricărui contact direct sau indirect între acești operatori, de natură fie să influențeze comportamentul pe piață al unui concurent actual sau potențial, fie să dezvăluie unui astfel de concurent comportamentul pe care el a decis să îl aibă sau a preconizat să îl adopte pe această piață, atunci când aceste contacte au drept obiect sau drept efect realizarea unor condiții de concurență care nu ar corespunde condițiilor normale de pe piața în cauză, ținând seama de natura produselor sau a prestațiilor furnizate, de importanța și de numărul întreprinderilor, precum și de volumul respectivei piețe (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 33, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 120).

61 Curtea a hotărât astfel că schimbul de informații între concurenți putea încălca normele de concurență atunci când limita sau anula gradul de nesiguranță privind funcționarea pieței în cauză, având ca rezultat restrângerea concurenței dintre întreprinderi (Hotărârea din 2 octombrie 2003, Thyssen Stahl/Comisia, C-194/99 P, EU:C:2003:527, punctul 89, Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 35, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 121).

62 În special, trebuie să se considere că are un obiect anticoncurențial un schimb de informații care poate elimina incertitudini ale persoanelor interesate în privința datei, a amplorii și a modalităților de adaptare a comportamentului pe piață pe care întreprinderile în cauză îl vor pune în aplicare (Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 122; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 41).

63 Pe de altă parte, o practică concertată poate avea un obiect anticoncurențial, deși aceasta nu are legătură directă cu prețul de consum. Astfel, modul de redactare a articolului 101 alineatul (1) TFUE nu permite să se considere că ar fi interzise numai practicile concertate care au un efect direct asupra prețului achitat de consumatorii finali (Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 123; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 36).

64 Dimpotrivă, din articolul 101 alineatul (1) litera (a) TFUE reiese că o practică concertată poate avea un obiect anticoncurențial dacă aceasta constă în „a stabili, direct sau indirect, prețuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiții de tranzacționare” (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 37, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 124).

65 În orice caz, articolul 101 TFUE urmărește, asemenea altor norme de concurență prevăzute de tratat, să protejeze nu numai interesele directe ale concurenților sau ale consumatorilor, ci și structura pieței și, prin aceasta, concurența în sine. Prin urmare, constatarea existenței obiectului anticoncurențial al unei practici concertate nu depinde de existența unei legături directe între aceasta și prețul de consum (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctele 38 și 39, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 125).

66 În sfârșit, trebuie amintit că rezultă din înșiși termenii articolului 101 alineatul (1) TFUE că noțiunea de practică concertată implică, pe lângă concertarea între întreprinderile în cauză, un comportament pe piață care dă curs acestei concertări și o legătură de cauzalitate între aceste două elemente (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 51, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 126).

67 În această privință, Curtea a considerat că trebuie să se prezume, sub rezerva probei contrare ce revenea operatorilor interesați, că întreprinderile participante la concertare care rămân active pe piață țin seama de schimbul de informații cu concurenții lor pentru a determina propriul comportament pe această piață. În special, Curtea a concluzionat că o astfel de practică concertată intra în domeniul de aplicare al articolului 101 alineatul (1) TFUE chiar și în lipsa unor efecte anticoncurențiale asupra pieței respective (Hotărârea din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții, C-8/08, EU:C:2009:343, punctul 51, și Hotărârea din 19 martie 2015, Dole Food și Dole Fresh Fruit Europe/Comisia, C-286/13 P, EU:C:2015:184, punctul 127).

68 În lumina acestor considerații trebuie să se examineze primul motiv, prin care reclamantele contestă calificarea drept încălcare prin obiect aplicată fiecărei categorii de fapte incriminate de Comisie. Ele împart argumentația lor în două aspecte, după cum se referă, pe de o parte, la comportamentele legate de manipularea cotațiilor Euribor din 19 martie 2007 și, pe de altă parte, la comportamentele care nu sunt legate de această operațiune, și anume schimburile dintre traderii HSBC și traderii altor bănci privind pozițiile de tranzacționare sau prețurile mediane.

69 La articolul 1 din decizia atacată, Comisia a reținut că articolul 101 TFUE a fost încălcat din cauza unei încălcări care constă în „acorduri și/sau practici concertate având ca obiect denaturarea cursului normal al componentelor de stabilire a prețului pentru [EIRD]”.

70 Aceste acorduri și/sau practici concertate imputate băncilor, printre care HSBC, au fost descrise în considerentele (113), (358) și (392) ale deciziei atacate. Astfel cum subliniază în mod întemeiat reclamantele, acestea pot fi organizate în trei grupuri după cum se referă, în primul rând, la manipularea cotațiilor Euribor [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (a): schimburi privind preferințele lor pentru un nivel al ratei Euribor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (d): schimburi privind posibilitatea alinierii cotațiilor Euribor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (e): contactarea de către traderul implicat a responsabilului cu transmiterea cotațiilor Euribor în cadrul băncii sale; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (f): acorduri pentru raportarea tentativelor de influențare a cotațiilor Euribor], în al doilea rând, la înțelegeri privind pozițiile de tranzacționare în ceea ce privește EIRD [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (b): înțelegeri privind pozițiile de tranzacționare/expunerile lor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (c): înțelegeri privind posibilitatea alinierii

poziților lor de tranzacționare] și, în al treilea rând, la schimburi privind informații detaliate care nu erau accesibile publicului despre intențiile lor și strategia în materie de prețuri privind EIRD [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (g)].

71 Tribunalul consideră că trebuie analizate cu titlu introductiv două observații ale Comisiei și ale reclamantelor.

72 În primul rând, Comisia arată că reclamantele contestă în mod eronat diferitele comportamente reproșate HSBC pe bază individuală și subliniază interdependența lor. În esență, aceasta susține că este artificial să se distingă după cum sunt în discuție manipularea din 19 martie 2007, schimburi privind pozițiile de tranzacționare și schimburi privind informații detaliate care nu sunt accesibile publicului referitoare la intențiile și la strategia lor în materie de prețuri privind EIRD, în speță prețurile mediane pentru EIRD.

73 O astfel de critică nu poate fi însă urmată. Astfel, distincția efectuată de reclamante nu face decât să o reia pe cea efectuată de Comisie în decizia atacată și amintită la punctul 70 de mai sus. În plus, reiese în special din considerentele (365), (387), (393) și (442) ale deciziei atacate că Comisia a apreciat că aceste comportamente aveau ca obiect restrângerea concurenței nu numai în mod colectiv, ci și în mod individual.

74 În al doilea rând, reclamantele observă că, în anumite motive din decizia atacată, Comisia nu justifică numai existența unui obiect de restrângere a concurenței în măsura în care practicile în cauză ar fi denaturat cursul normal al componentelor de stabilire a prețului pentru EIRD, ci prin referire la o denaturare a altor condiții de tranzacționare pentru EIRD, în sensul articolului 101 alineatul (1) litera (a) TFUE. Acestea arată că, în măsura în care o astfel de calificare nu figurează în articolul 1 din decizia atacată, aceasta nu poate fi luată în considerare în scopul de a justifica calificarea de restrângere prin obiect reținută de Comisie.

75 Comisia susține că formularea dispozitivului deciziei atacate nu se opune ca aceasta să se bazeze pe constatarea existenței unei denaturări a altor condiții de tranzacționare, din moment ce aceasta este în mod clar prezentată în considerentele sale.

76 Trebuie amintit că dispozitivul unui act nu poate fi disociat de motivarea sa, astfel încât acesta trebuie interpretat, dacă este nevoie, ținând seama de motivele care au condus la adoptarea sa (a se vedea Ordonanța din 30 aprilie 2007, EnBW Energie Baden-Württemberg/Comisia, T-387/04, EU:T:2007:117, punctul 127 și jurisprudența citată). Deși este adevărat că numai dispozitivul unei decizii este susceptibil să producă efecte juridice, nu este mai puțin adevărat că aprecierile formulate în considerentele unei decizii pot fi supuse controlului de legalitate al instanței Uniunii, în măsura în care, în calitate de considerente ale unui act cauzator de prejudicii, constituie baza necesară pentru dispozitivul acestui act sau dacă aceste considerente sunt susceptibile să modifice în mod esențial ceea ce s-a decis în dispozitivul actului în discuție (a se vedea Hotărârea din 1 iulie 2009, KG Holding și alții/Comisia, T-81/07-T-83/07, EU:T:2009:237, punctul 46 și jurisprudența citată).

77 Prin urmare, în măsura în care Comisia a pus în evidență în susținerea concluziei sale privind existența unor restricții ale concurenței nu numai coordonarea și/sau stabilirea prețurilor, ci și denaturarea altor condiții de tranzacționare în sectorul EIRD, în special în considerentele (384), (388), (393), (415), (423) și (488) ale deciziei atacate, nimic nu se opune, în principiu, ca acest raționament să fie luat în considerare în scopul de a aprecia legalitatea articolului 1 din decizia atacată, deși acesta nu face în mod explicit trimitere la condițiile de tranzacționare menționate.

a) Cu privire la primul aspect al motivului, prin care se contestă calificarea drept restrângere a concurenței prin obiect aplicată manipulării Euribor din 19 martie 2007

78 Reclamantele arată, cu titlu introductiv, că băncile sunt în concurență pe piața EIRD doar cu ocazia încheierii acestor contracte și pe baza doar a ratei fixe care reprezintă prețul acestora. Acestea estimează că teza Comisiei potrivit căreia obiectivul părților la un EIRD ar fi de a optimiza fluxurile lor de numerar omite activitățile de formare de piață și de acoperire a riscului. Acestea consideră că prezenta cauză se distinge de cea în care s-a pronunțat Hotărârea din 10 noiembrie 2017, Icap și alții/Comisia (T-180/15, EU:T:2017:795), în care importanța activităților de formare a pieței nu a fost discutată, în timp ce ar rezulta că, pentru băncile care acționează în această capacitate, rata fixă se stabilește în mod diferit, iar concurența are loc numai pe baza ratei fixe menționate.

79 În ceea ce privește manipularea din 19 martie 2007, reclamantele recunosc în esență că aceasta avea ca obiectiv reducerea Euribor-3M la 19 martie 2007 și că, în acest context, un trader al Barclays a cerut unui trader al HSBC să solicite persoanei responsabile cu transmiterea cotațiilor să emită o ofertă mai mică la 19 martie 2007, ceea ce a și făcut. Cu toate acestea, pe de o parte, ele neagă că această manipulare a avut drept obiectiv să denatureze componentele de stabilire a prețului și/sau condițiile de tranzacționare pentru EIRD și, pe de altă parte, acestea susțin că obiectivul de manipulare a fluxurilor de numerar nu are un caracter anticoncurențial.

80 În primul rând, reclamantele contestă faptul că această manipulare a avut ca obiect coordonarea și/sau fixarea componentelor de stabilire a prețului pentru EIRD, astfel cum a subliniat Comisia în considerentul (411) al deciziei atacate, în măsura în care aceasta se referă la rata variabilă pentru EIRD, în timp ce prețul acestora este reprezentat de rata fixă. Euribor-3M nu ar constitui nici un factor relevant la stabilirea prețului pentru EIRD sau o componentă a acestui preț. În această privință, reclamantele susțin că teza Comisiei potrivit căreia rata variabilă este un element care contribuie la determinarea ratei fixe cu ocazia încheierii de noi EIRD se bazează în mod necesar pe încheierea de noi contracte în urma manipulării. Întemeindu-se pe o expertiză economică efectuată la cererea lor, acestea susțin că ar fi fost în defavoarea traderilor în cauză să își adapteze pozițiile de tranzacționare în funcție de manipularea prevăzută. Acestea deduc că considerentul (411) al deciziei atacate este afectat de o eroare de drept, de o eroare vădită de apreciere sau de o insuficiență a motivării.

81 În al doilea rând, reclamantele subliniază că decizia atacată pare să implice că manipularea din 19 martie 2007 – pe lângă o stabilire a prețurilor – ar constitui un schimb de informații privind intențiile traderilor care are drept rezultat o reducere a incertitudinii inerente de pe piața pentru EIRD. Acestea susțin că dovada acestui comportament față de traderii HSBC nu a fost raportată de Comisie. Nu s-ar fi demonstrat că respectivii traderi au beneficiat de o asimetrie informațională care le-ar fi permis să propună condiții mai bune ca rivalii lor. Ele contestă faptul că ar fi obligate să demonstreze că concertarea nu a influențat în niciun mod comportamentul HSBC și reiterează faptul că este sarcina Comisiei să demonstreze existența unui obiect anticoncurențial.

82 În al treilea rând, reclamantele susțin că trimiterea din considerentul (388) al deciziei atacate potrivit căreia manipularea constituie o stabilire a condițiilor de tranzacționare în sensul articolului 101 alineatul (1) litera (a) TFUE nu poate fi luată în considerare, din moment ce nu figurează în dispozitivul deciziei atacate. Acestea adaugă că acest aspect al raționamentului Comisiei este, în orice caz, afectat de o insuficiență a motivării, dat fiind că nu există nicio explicație. Această mențiune ar avea de asemenea un caracter eronat, pentru că nu sunt în cauză drepturile și obligațiile părților în temeiul unui contract.

83 În al patrulea rând, reclamantele susțin că obiectivul de manipulare a fluxurilor de numerar nu are un caracter anticoncurențial, din moment ce nu a fost atins prin intermediul unui acord care restrânge concurența între traderi. Acestea reamintesc că concurența pe piața EIRD se face la momentul

încheierii lor și nu la nivelul fluxurilor de numerar pe care le plătesc sau le primesc pentru EIRD. În esență, reclamantele neagă că fluxurile de numerar ar putea avea un efect indirect asupra prețului pentru EIRD.

84 Comisia solicită respingerea acestui aspect al motivului.

85 În prezentul aspect al motivului este în discuție calificarea unui obiect restrictiv de concurență aplicată manipulării Euribor din 19 martie 2007. Participarea materială a HSBC la această manipulare este avută în vedere în special în considerentele (271), (275), (289), (322), (328) și (329) ale deciziei atacate.

86 De aici rezultă în esență că acest comportament a constat în prezentarea de cotații scăzute la 19 martie 2007 pentru Euribor-3M în vederea reducerii acestei rate la data respectivă, cu scopul de a obține un câștig pe o categorie de instrumente financiare derivate cu scadență la data respectivă prin diferența de rată („spread”) cu instrumente derivate indexate în funcție de EONIA.

87 Mai precis, această manipulare se baza în principal pe o manipulare a unui tip de EIRD, contractele la termen („futures”) pe rata dobânzii indexate în funcție de Euribor-3M. În esență, prin intermediul acestui tip de contract o parte, calificată drept cumpărător, primește rata fixă stabilită prin contract, în timp ce cealaltă parte, calificată drept vânzător, primește rata variabilă. Manipularea consta în adoptarea în mod progresiv a unei expuneri foarte importante „de cumpărare”, pentru care banca primește, așadar, rata fixă și plătește rata variabilă, și printr-o acțiune concertată pentru reducerea nivelului ratei variabile la data scadenței.

88 Trimiterea la instrumentele financiare derivate indexate în funcție de EONIA constă în faptul că participanții la înțelegere și-au acoperit expunerile „de cumpărare” cu privire la contractele la termen indexate în funcție de Euribor 3-M prin expuneri contrare: și anume, în acest caz, un contract de „swap” cu aceeași scadență și indexat în funcție de EONIA. Astfel cum se menționează la punctul 14 de mai sus, rata EONIA este calculată zilnic de către BCE.

89 Astfel, prin scăderea în mod artificial a ratei Euribor față de cea a EONIA la 19 martie 2007, băncile participante la înțelegere puteau aștepta un câștig financiar.

90 Reiese din considerentele (257) și (258) ale deciziei atacate că ideea acestei manipulări datează cel puțin de la 1 februarie 2007, în discuțiile dintre traderii Deutsche Bank, ai Barclays și ai Société générale. Reiese din considerentul (271) al deciziei menționate că, la 12 februarie 2007, un trader al Barclays a informat un trader al HSBC despre acest plan și din considerentul (275) al aceleiași decizii că o discuție a avut loc și în ziua următoare cu privire la această manipulare. În considerentul (289) al deciziei atacate se menționează o conversație din 28 februarie 2007 între acești doi traderi privind reducerea „spreadului” dintre Euribor-3M și EONIA. În sfârșit, în considerentul (322) al deciziei atacate, se menționează o discuție din data de 19 martie 2007 prin care traderul Barclays îl roagă pe traderul HSBC să solicite responsabililor cu cotațiile din aceeași bancă să prezinte o cotație Euribor-3M foarte scăzută, ceea ce acesta ar fi făcut cu succes.

91 Reclamantele nu contestă materialitatea faptelor constatate de Comisie. Acestea consideră mai degrabă că acestea nu sunt în măsură să justifice calificarea de încălcare prin obiect reținută de Comisie.

92 Reiese din considerentul (384) al deciziei atacate că Comisia a considerat că manipularea din 19 martie 2007 avea scopul de a influența fluxurile de numerar datorate aferente EIRD în favoarea părților la această manipulare. În considerentul (411) al deciziei atacate, ca răspuns la un argument al reclamantelor care respingea calificarea drept încălcare prin obiect a comportamentelor imputate HSBC, aceasta a subliniat în esență că Euribor determina în mod direct fluxurile de numerar datorate pe baza „segmentului variabil” („variable leg”) al EIRD și era de asemenea relevant pentru stabilirea

fluxurilor de numerar datorate pe baza „segmentului fix” („fixed leg”) al EIRD, din moment ce era luat în considerare, în mod indirect, la momentul stabilirii ratei fixe prin intermediul curbei de randament, care se baza pe ratele variabile estimate.

93 În considerentul (394) al deciziei atacate, Comisia a arătat că toate comportamentele descrise în considerentul (392) al deciziei sale, inclusiv manipularea din 19 martie 2007, restrângeau concurența prin crearea unei asimetrii de informare între actorii de pe piață, din moment ce participanții la încălcare, pe de o parte, erau mai bine plasați pentru a ști dinainte cu o anumită precizie nivelul la care ar fi stabilit Euribor sau ar fi trebuit să fie prin concurenții lor care acționează în coluziune și, pe de altă parte, știau dacă Euribor la o dată specifică era stabilit sau nu la un nivel artificial.

94 Un astfel de raționament nu conține nicio eroare de drept sau de apreciere.

95 În această privință, trebuie arătat că impactul manipulării Euribor pe fluxurile de numerar generate de instrumentele financiare derivate în cauză este evident. Participanții au făcut, la 19 martie 2007, să scadă în mod artificial ratele Euribor, astfel încât sumele pe care trebuiau să le plătească în cadrul „segmentului variabil” al contractelor „futures” indexate în funcție de Euribor să fie mai reduse.

96 Prin urmare, din moment ce traderii HSBC au negociat „segmentul fix” al acestor contracte futures, adică rata fixă care guvernează plățile pe care urmau să le primească, aceștia erau în măsură să facă acest lucru, știind că rata variabilă, care guvernează plățile pe care urmau să trebuiască să le facă, ar fi fost scăzută. Le era, astfel, posibil să propună o rată mai competitivă decât concurenții lor, din moment ce știau că fluxurile de numerar legate de aceste contracte ar rămâne pozitive.

97 Acest comportament a restrâns în mod necesar concurența în beneficiul lor și în detrimentul celorlalți operatori de pe piață. Aceasta a fost de asemenea nu numai în detrimentul contrapărților lor care au văzut plățile primite pentru „segmentul variabil” al EIRD reducându-se în mod artificial, dar și al băncilor care doreau să adopte o poziție „cumpărătoare” pe tipul de EIRD în cauză, dar care nu au încheiat tranzacția din cauza ratei mai competitive propuse de participanții la manipulare. O astfel de manipulare s-a făcut de asemenea în detrimentul operatorilor de pe piață care, nefiind la curent cu respectiva manipulare, au adoptat poziții de tranzacționare contrare celor ale HSBC și ale Barclays. În această privință, se poate arăta că termenii utilizați de către traderii celor două bănci într-o convorbire telefonică care a avut loc imediat după manipularea din 19 martie 2007, menționată în considerentul (329) al deciziei atacate, sunt fără echivoc cu privire la percepția acestor doi traderi asupra efectelor negative ale manipulării lor asupra concurenților lor.

98 Diferitele argumente invocate de reclamante nu sunt de natură să repună în discuție temeinicia acestei concluzii.

99 Prima serie de argumente invocată de reclamante constă în susținerea că manipularea Euribor nu poate constitui o restrângere a concurenței, din moment ce, în esență, nu ar exista un raport de concurență între bănci decât cu ocazia încheierii EIRD și numai pe baza ratei prevăzute în cadrul „segmentului fix” care ar constitui singur „prețul” EIRD.

100 O astfel de critică se întemeiază pe premisa că încheierea EIRD se face numai pe baza unei concurențe pe baza ratei fixe. Cu toate acestea, astfel cum Comisia a arătat în mod întemeiat în decizia atacată, fluxurile de numerar generate de un EIRD rezultă din compensarea plăților datorate în temeiul „segmentului fix” și al „segmentului variabil” ale EIRD. Astfel, un trader nu numai că va putea să îmbunătățească fluxurile de numerar pentru EIRD în curs, printr-o manipulare a ratelor de referință în funcție de poziția sa debitoare sau creditoare în general, dar va fi și în măsură să negocieze rata fixă a contractelor pe care le încheie deținând informații privilegiate în ceea ce privește rata variabilă aplicabilă datelor relevante pentru determinarea fluxurilor de numerar. Poziția sa concurențială nu poate decât să fie îmbunătățită comparativ cu cea a concurenților săi care nu dețin o astfel de informație.

101 Reclamantele susțin că nu ar fi fost în interesul băncilor care participă la manipularea din 19 martie 2007 să își adapteze pozițiile de tranzacționare în funcție de această manipulare, făcând referire la punctele 347-351 din expertiza economică (a se vedea punctul 80 de mai sus). Cu toate acestea, această argumentație, precum și pasajele relevante din expertiza menționată cuprind numai considerații generale, susținând că nu ar fi în interesul băncilor să propună termeni mai buni decât aceia ai concurenților lor pentru motivul că acest lucru ar reduce rentabilitatea EIRD. Aceasta nu permite să se infirme faptul că, beneficiind de informații privilegiate privind rata variabilă care s-ar aplica la datele relevante, un trader este în măsură să stabilească rata fixă pe care dorește să o propună în scopul, pe de o parte, de a asigura rentabilitatea EIRD, adică va genera fluxuri pozitive de numerar pentru banca sa și negative pentru contrapartea sa, și, pe de altă parte, ca respectiva rată fixă să pară mai interesantă pentru contraparte decât cea oferită de concurenții săi.

102 În această privință, trebuie arătat că nu există o contradicție între, pe de o parte, posibilitatea ca băncile în cauză să propună condiții mai bune decât concurenții lor și, pe de altă parte, calificarea drept încălcare prin obiect. Astfel, în împrejurările speței, această posibilitate constituie mai degrabă manifestarea alterării procesului concurențial pe piața EIRD în beneficiul numai al băncilor care au participat la coluziune.

103 Această concluzie este cu atât mai întemeiată având în vedere caracteristicile manipulării din 19 martie 2007. Rezultă de aici că era în interesul băncilor să își modifice poziția de tranzacționare în vederea acestei manipulări prin achiziționarea de expuneri „cumpărătoare” cât mai importante posibil pentru contractele „futures” indexate în funcție de Euribor-3M în perspectiva scăderii orchestrate a acestei rate. În această privință, este relevant faptul că, în cursul conversației telefonice dintre traderul HSBC și cel al Barclays, care a avut loc la 19 martie 2007, imediat după manipulare și menționată în considerentul (329) al deciziei atacate, traderul HSBC pare să regrete că nu a profitat la fel ca cel al Barclays, care a construit o poziție „de cumpărare” mai importantă.

104 Prin urmare, având în vedere importanța Euribor în determinarea fluxurilor de numerar datorate în temeiul acestor contracte, trebuie să se respingă această primă serie de argumente care urmăresc să arate că Comisia ar fi comis o eroare concluzionând că comportamentul care urmărea să manipuleze rata Euribor-3M la data de 19 martie 2007 avea un obiect de restrângere a concurenței. De asemenea, rezultă din aceasta că Tribunalul a fost în măsură să își exercite controlul său de legalitate și că această latură a raționamentului Comisiei nu este, prin urmare, afectată de o motivare insuficientă, contrar celor susținute de reclamante.

105 În cadrul celei de a doua serii de argumente, reclamantele reproșează Comisiei că s-a focalizat numai pe negocierea în contul propriu de EIRD, omițând că HSBC negocia EIRD în scopul acoperirii de risc și de formare a pieței.

106 Noțiunea de „formator de piață” a fost definită în considerentul (40) al deciziei atacate după cum urmează: „[f]ormatorii de piață sunt persoane fizice sau societăți care se declară capabile și dispuse să vândă sau să cumpere produse financiare, cum ar fi titlurile sau produsele financiare derivate, la prețuri stabilite de ele însele în mod general și continuu (prin prețuri ferme oferite la cumpărare și la vânzare) mai degrabă decât pentru fiecare tranzacție specifică”. Această definiție nu este contestată de reclamante.

107 În măsura în care intervin în mod general și continuu pe piața EIRD, „formatorii de piață” încheie un număr mai important de tranzacții decât ceilalți actori de pe piață, cu scopul de a realiza un profit. Argumentația reclamantelor este că această urmărire a profitului, în cadrul unui formator de piață, s-ar face în principal prin diferența dintre prețurile de cumpărare și de vânzare a numeroase contracte pe care le încheie, adică diferența dintre ansamblul pozițiilor sale „de cumpărare” și „de vânzare”, mai degrabă decât prin diferența dintre rata fixă și rata variabilă pentru fiecare dintre contracte.

108 Cu toate acestea, în cazul în care un formator de piață poate obține un profit prin exploatarea diferenței dintre prețul la care cumpără și vinde EIRD, aceasta nu îl exclude de la urmărirea profitului pe baza diferenței dintre rata fixă și rata variabilă a unui același EIRD. Astfel, pare puțin probabil ca un trader care negociază un număr deosebit de important de contracte să nu ia în considerare perspectiva a ceea ce va fi rata variabilă, atunci când propune un preț bazat pe rata fixă.

109 Mai mult, calitatea de „formator de piață” a traderului HSBC consolidează caracterul puțin plauzibil al argumentului reclamantelor întemeiat pe faptul că nu ar fi fost în interesul HSBC să își adapteze pozițiile de tranzacționare în funcție de manipularea din 19 martie 2007, la care s-a răspuns la punctele 101-103 de mai sus. Astfel, a accepta un nivel mai scăzut de rentabilitate pe tranzacție este perfect logic în perspectiva încheierii unui număr mai mare de tranzacții.

110 În sfârșit, în ceea ce privește evidențierea de către reclamante a faptului că EIRD ar fi de asemenea încheiate în scopul acoperirii riscurilor, este suficient să se sublinieze că o astfel de utilizare a EIRD nu înlătură cu nimic împrejurarea că EIRD pot fi de asemenea utilizate de către formatori de piață în scopuri speculative, astfel cum a amintit Comisia în considerentul (38) al deciziei atacate.

111 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se respingă cea de a doua serie de argumente prezentate de reclamante și să se concluzioneze că în mod întemeiat Comisia a reținut că manipularea din 19 martie 2007, la care HSBC a participat, se încadra în calificarea drept încălcare prin obiect în temeiul articolului 101 alineatul (1) TFUE.

112 În cadrul celei de a treia serii de argumente, reclamantele critică calificarea de stabilire a condițiilor de tranzacționare în sensul articolului 101 alineatul (1) litera (a) TFUE, aplicată de asemenea de Comisie pentru manipularea din 19 martie 2007.

113 Cu toate acestea, din moment ce calificarea drept încălcare prin obiect aplicată manipulării din 19 martie 2007 este justificată corespunzător cerințelor legale pentru motivele expuse la punctele 94-111 de mai sus, este necesar să se respingă aceste argumente ca fiind inoperante. Astfel, în ceea ce le privește, este posibil să se aplice jurisprudența constantă conform căreia, atunci când anumite motive ale unei decizii sunt, prin ele însele, de natură să o justifice corespunzător cerințelor legale, viciile care ar putea afecta alte motive ale actului nu au, în orice caz, niciun efect asupra dispozitivului acestuia (a se vedea în acest sens și prin analogie Hotărârea din 12 iulie 2001, Comisia și Franța/TF1, C-302/99 P și C-308/99 P, EU:C:2001:408, punctul 27, și Hotărârea din 12 decembrie 2006, SELEX Sistemi Integrati/Comisia, T-155/04, EU:T:2006:387, punctul 47).

114 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se respingă primul aspect al motivului.

b) Cu privire la al doilea aspect al motivului, referitor la calificarea drept încălcare prin obiect aplicată celorlalte comportamente reproșate HSBC

115 În cadrul prezentului aspect al motivului, reclamantele contestă calificarea drept încălcare prin obiect aplicată de Comisie unor comportamente care nu privesc manipularea Euribor din 19 martie 2007 și sunt menționate în decizia atacată sub terminologia de schimburi privind, pe de o parte, „poziții de tranzacționare” și, pe de altă parte, „informații detaliate care nu sunt accesibile publicului cu privire la intențiile și la strategia lor în materie de stabilire a prețului pentru EIRD”. În ceea ce privește această a doua categorie, au fost prezentate împotriva HSBC schimburi care ar fi privit „prețuri mediane” ale EIRD.

116 Ele arată că schimburile în cauză din prezentul aspect al motivului se limitează la șase discuții online între 12 februarie și 27 martie 2007, care nu se referă la manipularea Euribor.

117 Acestea susțin că discuțiile descrise în decizia atacată ca fiind schimburi privind pozițiile de tranzacționare erau insuficiente pentru a permite traderilor în cauză să își coordoneze pozițiile de tranzacționare. Reclamantele contestă aprecierea Comisiei cu privire la discuțiile din 12 și 16 februarie și din 9 și 14 martie 2007.

118 În ceea ce privește discuțiile descrise în decizia atacată ca fiind schimburi privind strategiile în materie de prețuri, reclamantele contestă că prețul median constituie un „preț”, o „listă de prețuri” sau o „componentă a prețului” de natură să permită această calificare și susțin că prețul median nu este o informație de natură confidențială și că astfel de discuții au o dimensiune proconcurențială. Acestea contestă aprecierea de către Comisie a discuțiilor din 14 și 16 februarie 2007.

119 Comisia răspunde că elementele contestate în cererea introductivă nu sunt singurele exemple de schimburi de informații sensibile la care ar fi participat HSBC.

120 Aceasta subliniază, în ceea ce privește discuțiile descrise în decizia atacată ca fiind schimburi privind pozițiile de tranzacționare, că, în cazul în care unele dintre acestea sunt direct legate de manipularea din 19 martie 2007, acestea urmăresc, ca atare, să influențeze fluxurile de numerar pentru EIRD, denaturând desfășurarea normală a concurenței.

121 Comisia consideră, în ceea ce privește discuțiile descrise în decizia atacată ca fiind schimburi privind strategiile în materie de prețuri, că prețurile mediane permit anticiparea prețurilor oferite la cumpărare și la vânzare și, prin urmare, că aceste schimburi reduc incertitudinea în ceea ce privește nivelul probabil al acestor prețuri și că desfășurarea acestor discuții nu corespunde condițiilor normale de funcționare a pieței în cauză și nu este favorabilă consumatorilor.

122 Aceasta își menține aprecierea din decizia atacată cu privire la discuțiile din 12, 14 și 16 februarie și din 9 și 14 martie 2007.

123 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, chiar dacă din examinarea primului aspect al prezentului motiv reiese că participarea HSBC la o încălcare prin obiect este dovedită corespunzător cerințelor legale, examinarea acestui al doilea aspect are totuși relevanță. Astfel, existența altor comportamente anticoncurențiale în privința HSBC este pertinentă în ceea ce privește aprecierea gravității încălcării articolului 101 alineatul (1) TFUE săvârșită de HSBC, precum și, pe cale de consecință, a caracterului proporțional al amenzii care i-a fost aplicată. Astfel, printre elementele de natură să intre în aprecierea gravității unei încălcări figurează numărul și intensitatea comportamentelor anticoncurențiale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 decembrie 2011, Chalkor/Comisia, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punctul 57 și jurisprudența citată, și Hotărârea din 26 septembrie 2018, Infineon Technologies/Commisia, C-99/17 P, EU:C:2018:773, punctul 197).

124 Tribunalul constată că argumentația reclamantelor poate fi divizată în două critici, după cum aceasta privește temeinicia calificării drept restrângere prin obiect aplicată de Comisie discuțiilor pe care le-a descris, pe de o parte, ca fiind schimburi privind prețurile mediane și, pe de altă parte, ca schimburi privind pozițiile de tranzacționare.

1) Cu privire la critica care contestă temeinicia calificării drept restrângere prin obiect aplicată schimburilor privind prețurile mediane

125 Sunt în cauză două discuții la care HSBC a participat și care ar fi privit prețurile mediane (denumite și „mids” în decizia atacată) ale EIRD din 14 februarie 2007 [considerentele (283)-(285) ale deciziei atacate] și, respectiv, din 16 februarie 2007 [considerentele (286)-(288) ale deciziei menționate]. Aceste discuții se încadrează în categoria comportamentelor anticoncurențiale avute în vedere în considerentul

(113) litera (g), în considerentul (358) litera (g) și în considerentul (392) litera (g) ale deciziei atacate (schimburi privind informațiile detaliate care nu sunt accesibile publicului cu privire la intențiile și la strategia lor de stabilire a prețurilor pentru EIRD).

126 La fel precum în ceea ce privește manipularea din 19 martie 2007, calificarea drept restrângere a concurenței prin obiect a unor asemenea schimburi a fost justificată de Comisie în considerentul (394) al deciziei atacate prin referire la crearea unei asimetrii de informare între actorii de pe piață, din moment ce participanții la încălcare, pe de o parte, erau mai în măsură să cunoască dinainte cu o anumită precizie nivelul la care ar fi stabilit Euribor sau ar trebui să fie de către concurenții lor care acționau în coluziune și, pe de altă parte, știau dacă Euribor la o dată specifică era stabilit sau nu la un nivel artificial.

127 Elemente de motivare referitoare mai precis la prețurile mediane se găsesc în alte pasaje din decizia atacată.

128 Astfel, în considerentul (32) al deciziei atacate se subliniază că termenii „run” sau „mids”, „explicați simplu […] pot fi descriși ca liste de prețuri ale unui trader, ale unui birou de negociere sau ale unei bănci referitoare la anumite produse financiare standard”. În considerentul (34) al deciziei menționate se menționează că termenul „mid” „face trimitere la un preț median sau mediu între prețurile oferite la cumpărare și la vânzare (de exemplu percepute, modelate, cotate sau negociate) pentru un produs specific [; a]cestea constituie adesea o aproximare fiabilă a prețului la care un formator de piață ar negocia cu un client, în special atunci când piața este lichidă, iar diferența cumpărător/vânzător […] este restrânsă”.

129 Tot în considerentul (34) al deciziei atacate, Comisia a făcut referire la faptul că o bancă i-a explicat că „traderii de instrumente financiare derivate utiliz[au] punctele mediane pe curbele de randament pentru determinarea prețurilor oferite la cumpărare sau la vânzare pe care le vor prezenta pe piață [; dacă] cunoaște prețul median al unui concurent, chiar dacă nu este vorba efectiv de prețul tranzacției, un trader de instrumente financiare derivate este mai în măsură să stabilească prețurile oferite la cumpărare și la vânzare efective ale concurenților săi [...; p]rețurile mediane sunt utilizate pentru a stabili prețurile, pentru a gestiona pozițiile de tranzacționare și pentru a evalua un portofoliu”.

130 În considerentul (419) al deciziei atacate, Comisia, în răspuns la argumentele reclamantelor, a arătat că prețul median constituia estimarea fiecărui trader a prețului real al EIRD și că existau tot atâtea de estimări ale prețului median câți actori ai pieței, „dat fiind că «mid» repre[zenta] o percepție individuală a prețului și, prin urmare, indic[a] o intenție de preț”. În această privință, ea a amintit că înseși reclamantele au subliniat că „prețul oferit la vânzare” era, în general, stabilit ușor peste prețul median și prețul oferit la cumpărare ușor deasupra acestuia și că fluctuațiile „mid” „tind[eau] să ducă la o evoluție paralelă în același timp a cumpărării și a ofertei” și că era vorba, prin urmare, de o valoare orientativă apropiată prețurilor.

131 Comisia a analizat de asemenea problema caracterului secret sau nu al informațiilor schimbate și a gradului de transparență a pieței.

132 Astfel, în considerentul (395) al deciziei atacate, Comisia a subliniat că aceste schimburi depășeau cu mult schimbul de informații care aparțin domeniului public și aveau ca scop creșterea transparenței între părți și, prin urmare, reducerea în mod semnificativ a incertitudinilor normale inerente pieței, în beneficiul părților și în detrimentul celorlalți operatori.

133 De asemenea, în considerentele (399)-(402) ale deciziei atacate, Comisia a respins argumentul întemeiat pe faptul că informațiile schimbate nu aveau un caracter sensibil prin faptul că publicul avea acces pe scară largă la acestea. Aceasta a considerat că informațiile exacte de cotație nu erau disponibile pe

scară largă pe piața EIRD, susținând că din dosar reieșea că informații nefiabile erau uneori comunicate cu bună știință platformelor publice ale actorilor de pe piață și că traderii aveau nevoie de informații privind prețurile stabilite de alți traderi pentru a-și ajusta propriile curbe de preț.

134 În considerentul (403) al deciziei atacate, Comisia nu a reținut argumentația întemeiată pe obiectivul legitim al acestor schimburi, pentru motivul, în esență, că acestea nu se înscriau în perspectiva încheierii de tranzacții între traderii în cauză. De asemenea, aceasta a evidențiat faptul că astfel de schimburi între formatorii de piață duceau la o mai mare transparență doar între aceștia și nu în beneficiul tuturor actorilor de pe piață.

135 În plus, în considerentul (431) al deciziei atacate, Comisia a contestat că anumite caracteristici ale pieței EIRD, în special natura sa rapidă și tranzitorie, implicau faptul că această coluziune nu ar putea avea loc decât prin intermediul unor comunicări frecvente cu privire la detalii specifice din cadrul negocierilor individuale, precum o informare precisă cu privire la tranzacțiile individuale futures. Aceasta a reafirmat că „informațiile schimbate cu privire la detaliile tranzacțiilor (prețuri și volume) celor mai multe EIRD extrabursiere nu erau accesibile publicului și [că] elemente de informații exacte au fost utile traderilor”.

136 Conversația din 14 februarie 2007 este prezentată în considerentele (283)-(285) ale deciziei atacate. Traderul HSBC subliniază traderului Barclays că traderul Deutsche Bank publică anumite prețuri ale sale pe ecranul său Bloomberg, la care traderul Barclays răspunde că aceste prețuri nu sunt decât orientative. În continuare, decizia atacată amintește că „[traderul Barclays] întreabă apoi despre prețul exact [al traderului HSBC] pentru august [...; traderul HSBC] răspunde «4,012» și precizează că i s-a propus 4,005-4,015 pe piață cu puțin înainte de terminarea conversației online”. Comisia deduce din această conversație că „[traderul Barclays] îi solicită [traderului HSBC] informații exacte cu privire la stabilirea prețurilor în afara contextului unei tranzacții posibile, întrebare la care [traderul HSBC] răspunde […]”.

137 În ceea ce privește discuția din 16 februarie 2007, în considerentele (286)-(288) ale deciziei atacate, Comisia a reținut că „[traderul HSBC] și [traderul Barclays] se inform[au] reciproc cu privire la prețurile lor medii respective pentru un swap [indexat în funcție de] EONIA («T’as quoi 10/11 sp eonia?») și un [acord la termen pe rata dobânzii] («et sur le 1011 Jsp fra?»). [Traderul HSBC] nu este sigur de prețul său pentru swapul EONIA («je dois être à la rue […] 4,06?» «g 4,0625 en mid»), dar [traderul Barclays] îl asigură («non, ça va») și dezvăluie ulterior prețurile operațiunilor, adăugând că a obținut un profit prin [acordul la termen pe rata dobânzii] prin intermediul unor tranzacții efectuate cu alți doi actori de pe piață care propuneau prețuri diferite pentru același contract”.

138 Comisia nu a săvârșit o eroare arătând că schimburile privind prețurile mediane din aceste două discuții aveau ca obiect restrângerea concurenței.

139 În primul rând, trebuie să se arate că informații privind prețurile mediane sunt, contrar celor susținute de reclamante, relevante pentru stabilirea prețurilor în sectorul EIRD.

140 În primul rând, părțile nu contestă că stabilirea ratei fixe a EIRD de către un trader se face cu referire la ceea ce el consideră a fi prețul median, și anume puțin sub acesta pentru „prețul oferit la cumpărare” și ușor deasupra acestuia pentru „prețul oferit la vânzare”, astfel cum a amintit Comisia în considerentul (419) al deciziei atacate.

141 În al doilea rând, trebuie de asemenea să se ia în considerare că cunoașterea prețului median al unui concurent permite aprecierea percepției sale referitoare la ceea ce va fi rata variabilă a EIRD la data stabilirii, prin aplicarea curbei de randament menționate în considerentul (34) al deciziei atacate, cel puțin în ceea ce privește EIRD care au o scadență scurtă. Astfel, întrebate în cadrul ședinței cu privire la aspectul dacă curba randamentului unui EIRD este cunoscută de toți operatorii de pe piață sau

depinde de percepția individuală a fiecărui operator, înseși reclamantele au subliniat că această curbă de randament avea un caracter obiectiv și nu depindea de o apreciere individuală față de acest tip de produse.

142 În al doilea rând, trebuie să se arate că informațiile privind prețurile mediane nu au, pentru instrumentele financiare derivate „OTC” (over the counter), adică tranzacționate extrabursier, caracterul public de care dispun în ceea ce privește instrumentele financiare derivate tranzacționate pe o piață reglementată. Astfel, dacă părțile sunt de acord că aceste informații sunt disponibile sau pot fi deduse pentru toate părțile care operează pe o piață reglementată, acest lucru nu este valabil pentru instrumentele financiare derivate „OTC”.

143 Desigur, informații privind prețurile mediane referitoare la astfel de produse pot face obiectul unei publicități, direct de către anumiți traderi sau indirect prin intermediul societăților de brokeraj. Nu este mai puțin adevărat că aceste informații nu sunt în general disponibile și nici nu au neapărat un caracter fiabil, astfel cum demonstrează discuția din 14 februarie 2007, menționată la punctul 136 de mai sus, dintre traderul HSBC și cel al Barclays în legătură cu prețurile mediane publicate de traderul Deutsche Bank pe site-ul său Bloomberg.

144 În al treilea rând, trebuie amintit că se poate face o distincție între, pe de o parte, concurenții care strâng informații în mod independent sau discută despre prețuri viitoare cu clienți și cu terți și, pe de altă parte, concurenții care discută despre factorii de stabilire a prețurilor și despre evoluția prețurilor cu alți concurenți înainte de a-și stabili prețurile de referință. Astfel, dacă primul comportament nu suscită nicio dificultate în privința exercitării unei concurențe libere și nedenaturate, acest lucru nu este valabil și pentru cel de al doilea, care contrazice cerința potrivit căreia orice operator economic trebuie să stabilească în mod autonom politica pe care intenționează să o urmeze pe piața internă, întrucât această cerință de autonomie se opune în mod riguros oricărui contact direct sau indirect între astfel de operatori, care are drept obiect sau drept efect fie influențarea comportamentului pe piață al unui concurent prezent sau potențial, fie dezvăluirea către un astfel de concurent a comportamentului a cărui adoptare pe piață au decis-o sau o intenționează ei înșiși (Hotărârea din 14 martie 2013, Dole Food și Dole Germany/Comisia, T-588/08, EU:T:2013:130, punctele 291 și 292 și jurisprudența citată).

145 În plus, un schimb între concurenți, privind o informație relevantă pentru stabilirea prețurilor și care nu are un caracter public, are un caracter cu atât mai sensibil din punctul de vedere al concurenței întrucât se desfășoară între traderi care acționează ca „formatori de piață”, având în vedere importanța pe care o au aceștia pe piața EIRD. Astfel cum s-a subliniat la punctele 106 și 107 de mai sus, „formatorii de piață” intervin în general și continuu și, prin urmare, încheie un număr mai mare de tranzacții decât ceilalți actori de pe piață. Din perspectiva respectării concurenței pe piață, este cu atât mai important ca stabilirea prețurilor lor să se realizeze în mod autonom.

146 În al patrulea rând, este necesar să se arate că discuțiile dintre traderii HSBC și cei ai Barclays din 14 și 16 februarie 2007 au privit informații precise și utilizabile de către cealaltă parte.

147 Astfel, rezultă din lectura discuției din 14 februarie 2007 în ansamblul său nu numai că traderul HSBC divulgă nivelul prețului său median (4,012), precum și prețul tranzacțiilor care i-au fost propuse (4,004/4,0015), dar și că cei doi traderi fac schimb de impresii cu privire la nivelul și la evoluția prețurilor.

148 În ceea ce privește discuția din 16 februarie 2007, reiese din explicațiile furnizate chiar de reclamante în observațiile lor referitoare la comunicarea privind obiecțiunile că traderii HSBC și cei ai Barclays au discutat despre evaluarea lor cu privire la prețul median pentru un swap având ca bază de referință EONIA începând în zece luni și pentru care data de stabilire era o lună mai târziu (10/11 swap EONIA) și l-au comparat cu prețul median pentru un contract forward pe rata dobânzii bazată pe Euribor cu privire la aceleași date. Reiese din această discuție, pe de o parte, o reevaluare de către

traderul HSBC a prețului său median pentru swapul bazat pe EONIA, în urma opiniei date de către traderul Barclays, și, pe de altă parte, că părțile au schimbat opinii cu privire la ce ar trebui să fie diferența de preț dintre aceste două instrumente financiare derivate.

149 În al cincilea rând, trebuie să se arate că argumentația reclamantelor întemeiată pe caracterul pretins „procompetitiv” al schimburilor de informații între formatorii de piață cu privire la prețurile mediane nu poate fi admis. În esență, reclamantele susțin că schimburile privind prețurile mediane ar fi inerente activităților traderilor și în special formatorilor de piață, care operează pe piața EIRD, în scopul de a reduce riscurile și de a permite restrângerea diferențelor dintre cursurile oferite la cumpărare și cursurile oferite la vânzare în avantajul consumatorilor.

150 Este adevărat că, în aplicarea jurisprudenței citate la punctul 57 de mai sus, examinarea calificării drept încălcare prin obiect trebuie să țină seama de contextul economic și juridic al pieței în care schimburile de informații au avut loc.

151 Este, desigur, de asemenea adevărat că piața EIRD prezintă o caracteristică specifică. Este frecvent ca băncile să încheie EIRD între ele, în special în scopuri de acoperire a riscurilor. Cu alte cuvinte, însăși natura pieței înseamnă că băncile, în special cele care acționează ca formatori de piață, care sunt concurente în ceea ce privește oferta de EIRD către potențiali clienți, ajung de asemenea să negocieze între ele și, prin urmare, să comunice cu această ocazie informații confidențiale.

152 Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că acest aspect al contextului economic și juridic al pieței EIRD a fost luat în considerare de către Comisie, în măsura în care aceasta a exclus din analiza sa informațiile schimbate în cadrul negocierilor contractuale.

153 Trebuie să se constate că argumentația reclamantelor depășește cadrul simplei critici a neluării în considerare a contextului economic și juridic al pieței EIRD, dar reproșează Comisiei că nu a luat în considerare posibilele efecte proconcurențiale ale discuțiilor dintre traderi.

154 În această privință, trebuie arătat că, cu excepția restricțiilor accesorii la o operațiune principală (a se vedea Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 89 și jurisprudența citată), numai în cadrul aprecierii articolului 101 alineatul (3) TFUE eventualele efecte proconcurențiale pot fi luate în considerare. Astfel, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că existența unei „reguli a bunului simț”, adică o punere în balanță a efectelor pro și anticoncurențiale ale unui acord cu ocazia calificării acestuia în temeiul articolului 101 alineatul (1) TFUE, nu poate fi admisă în dreptul Uniunii în materie de concurență (Hotărârea din 29 iunie 2012, E.ON Ruhrgas și E.ON/Comisia, T-360/09, EU:T:2012:332, punctul 65; a se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 23 octombrie 2003, Van den Bergh Foods/Comisia, T-65/98, EU:T:2003:281, punctul 106).

155 Prin urmare, revenea reclamantelor să demonstreze fie că discuțiile referitoare la prețurile mediane erau direct legate de și necesare funcționării pieței EIRD, fie că acestea îndeplineau condițiile prevăzute la articolul 101 alineatul (3) TFUE.

156 Pe de o parte, trebuie arătat că reclamantele nu reproșează Comisiei că a făcut o aplicare eronată a articolului 101 alineatul (3) TFUE în cadrul prezentei acțiuni.

157 Pe de altă parte, în măsura în care argumentația reclamantelor poate fi înțeleasă ca susținând că schimburile de informații privind prețurile mediane între formatorii de piață ar fi indisolubil legate de funcționarea pieței EIRD, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, dacă o operațiune sau o activitate determinată nu intră sub incidența principiului interdicției prevăzut la articolul 101 alineatul (1) TFUE, având în vedere caracterul său neutru sau efectul său pozitiv în ceea ce privește concurența, nici restrângerea autonomiei comerciale a uneia sau mai multor participante la această operațiune sau la această activitate nu intră sub incidența principiului interdicției dacă această

restricție este necesară în mod obiectiv pentru punerea în aplicare a operațiunii sau a activității menționate și proporțională cu obiectivele uneia sau ale celeilalte (a se vedea Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 89 și jurisprudența citată). Astfel, atunci când nu este posibilă disocierea unei asemenea restricții, calificată ca restricție accesorie, de operațiunea sau de activitatea principală fără a compromite existența și obiectivele acesteia, este necesar să se examineze compatibilitatea cu articolul 101 TFUE a acestei restricții împreună cu compatibilitatea operațiunii sau a activității principale față de care este accesorie, și aceasta chiar dacă, considerată separat, o asemenea restricție poate părea, la prima vedere, că intră sub incidența principiului interdicției prevăzut la articolul 101 alineatul (1) TFUE (Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 90).

158 Pentru ca o restricție să poată fi calificată drept accesorie, trebuie să se verifice, pe de o parte, dacă restricția este în mod obiectiv necesară pentru realizarea operațiunii sau a activității principale și, pe de altă parte, dacă este proporțională în raport cu aceasta (Hotărârea din 18 septembrie 2001, M6 și alții/Comisia, T-112/99, EU:T:2001:215, punctul 106, și Hotărârea din 29 iunie 2012, E.ON Ruhrgas și E.ON/Comisia, T-360/09, EU:T:2012:332, punctul 64).

159 În ceea ce privește prima condiție, potrivit jurisprudenței, este necesar să se examineze dacă realizarea acestei operațiuni sau activități ar fi imposibilă în lipsa restricției în discuție. Astfel, nu se poate considera că faptul că operațiunea menționată sau activitatea menționată este doar mai dificil de realizat sau mai puțin profitabilă în lipsa restricției în cauză conferă acestei restricții caracterul „necesar în mod obiectiv” prevăzut pentru a putea fi calificată drept accesorie. Astfel, o asemenea interpretare ar conduce la extinderea acestei noțiuni la restricții care nu sunt strict indispensabile pentru realizarea operațiunii sau activității principale. Un astfel de rezultat ar aduce atingere efectului util al interdicției prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 91).

160 Această primă condiție, aplicată în împrejurările speței, are sarcina să verifice dacă funcționarea pieței EIRD ar deveni imposibilă în absența schimburilor de informații privind prețurile mediane între formatorii de piață. În această privință, este suficient să se sublinieze că, desigur, reclamantele se referă, în înscrisurile lor, la efectele proconcurențiale pe care le pot avea astfel de schimburi între traderi, în sensul că le-au permis să reducă incertitudinea cu privire la nivelul la care acestea puteau fi în măsură să acopere pozițiile lor și, prin urmare, să ofere prețuri mai avantajoase. Cu toate acestea, reclamantele nu demonstrează că piața instrumentelor financiare derivate extrabursiere nu ar putea funcționa fără astfel de schimburi de informații între traderi care acționează ca formatori de piață. Prima condiție menționată nu este, prin urmare, îndeplinită în speță.

161 Pentru toate aceste motive, prima critică a reclamantelor trebuie respinsă.

2) Cu privire la critica care contestă temeinicia calificării drept restrângere prin obiect aplicată schimburilor privind pozițiile de tranzacționare

162 Este contestată, în cadrul prezentei critici, calificarea efectuată de Comisie cu privire la comportamentele descrise în considerentele (271)-(276) (discuția din 12 februarie 2007), (286)-(288) (discuția din 16 februarie 2007), (295) (discuția din 9 martie 2007), (296)-(298) (discuția din 14 martie 2007) ale deciziei atacate. În apărarea sa, Comisia susține că discuțiile cu privire la pozițiile de tranzacționare au avut de asemenea loc la 13 și 28 februarie și la 19 martie 2007.

163 În ceea ce privește discuțiile din 13 și 28 februarie și din 19 martie 2007, la care se referă Comisia, este suficient să se sublinieze că acestea au avut loc toate în contextul manipulării Euribor din 19 martie 2007 sau că prezentau o legătură cu aceasta din urmă și că, prin urmare, s-a concluzionat deja că

acestea făceau parte dintr-un comportament având un obiect anticoncurențial. Reclamantele nu contestă, de altfel, nici calificarea drept restrângere prin obiect care le-a fost aplicată, în cadrul prezentului aspect al motivului.

164 O concluzie similară trebuie să fie efectuată în ceea ce privește discuțiile din 12 și 16 februarie 2007, din moment ce s-a arătat deja că Comisia a reținut în mod întemeiat calificarea drept restrângere a concurenței prin obiect în ceea ce le privește. Pe de o parte, reiese din cuprinsul primului aspect al prezentului motiv că Comisia a reținut în mod întemeiat că discuția din 12 februarie 2007 se înscria în cadrul manipulării Euribor din 19 martie 2007 și participa la o încălcare a articolului 101 alineatul (1) TFUE în acest sens. Pe de altă parte, pentru motivele expuse în cadrul examinării primei critici a prezentului aspect al motivului, Comisia a reținut, de asemenea în mod întemeiat, că discuția din 16 februarie 2007 făcea parte dintr-o încălcare a aceluiași articol 101 alineatul (1) TFUE, în măsura în care aceasta consta într-un schimb cu privire la prețurile mediane. Nu este, prin urmare, necesar să se verifice dacă același comportament rezultă și din calificarea drept încălcare prin obiect pentru un alt motiv.

165 Singurele rămase în cauză rămân, prin urmare, discuțiile din 9 și 14 martie 2007.

166 Aceste discuții se încadrează în categoria comportamentelor anticoncurențiale avute în vedere în considerentele (113) litera (b), în considerentul (358) litera (b) și în considerentul (392) litera (b) ale deciziei atacate (schimburi între traderi privind pozițiile de tranzacționare/expunerile respective în ceea ce privește EIRD) și în considerentele (113) și (358) și în considerentul (392) litera (c) ale deciziei atacate (schimburi între traderi privind posibilitatea de a-și alinia pozițiile de tranzacționare).

167 Reiese din considerentele (394) și (395) ale deciziei atacate că același raționament ca și cel utilizat în ceea ce privește manipularea din 19 martie 2007 și schimburile privind prețurile mediane servește la justificarea calificării drept încălcare prin obiect aplicată schimburilor de informații privind pozițiile de tranzacționare, și anume că acestea ar pune participanții într-o situație de asimetrie de informare favorabilă, prin creșterea transparenței între părți și prin reducerea în mod semnificativ a incertitudinilor normale inerente pieței.

168 Trebuie să se arate că nicio definiție a noțiunii de „poziție de tranzacționare” nu figurează în decizia atacată. Cu toate acestea, rezultă din diferitele cazuri de utilizare în decizia menționată că, prin această expresie, sunt vizate componența portofoliului de investiții al unui trader („book”), nivelul și sensul expunerilor sale pe piața EIRD.

169 Elemente de motivare mai specifice referitoare la pozițiile de tranzacționare sunt incluse în alte pasaje din decizia atacată.

170 Astfel, în considerentul (390) al deciziei atacate, Comisia a amintit că, potrivit RBS, fiecare formator de piață ținea un portofoliu tranzacționabil care consta într-un inventar al contractelor și a dedus de aici că, „informându-se reciproc despre poziția lor de tranzacționare, formatorii de piață [erau] în măsură să deducă cererea și oferta lor respectivă în legătură cu aceste contracte și [puteau] utiliza aceste informații în beneficiul lor [; acest lucru] [putea] să îi pună în situația să își adapteze propriile modele de tranzacționare și le permit[ea] să fie mai bine informați decât formatorii de piață concurenți și alți actori de pe piață”.

171 În considerentul (417) al deciziei atacate, Comisia a afirmat că „schimburile privind pozițiile de tranzacționare […] serveau să se verifice dacă interesele comerciale ale părților erau convergente, înainte ca acestea să ia alte măsuri concertate pentru a influența valoarea EIRD în detrimentul concurenților care nu au participat la înțelegere”. Aceasta a adăugat că, „pe o piață de EIRD netransparentă […], comunicarea acestor informații permitea părților la înțelegere să fie mai bine informate decât alți actori de pe piață”. În același considerent, Comisia a subliniat de asemenea că, „informând despre pozițiile lor de tranzacționare și, prin urmare, fiind în măsură să își adapteze

propriile modele de tranzacționare, părțile la înțelegere puteau influența valoarea portofoliului lor, influențând în mod indirect condițiile de tranzacționare în sensul articolului 101 alineatul (1) [litera (a) TFUE], fapt care afectează structura concurenței pe piața EIRD”.

172 Conversația din 9 martie 2007, care a avut loc între un trader al HSBC și un trader al Deutsche Bank, este prezentată în considerentul (295) al deciziei atacate. Comisia a considerat că aceasta s-a concentrat asupra pozițiilor de tranzacționare specifice actorilor importanți și a avut loc în afara contextului unei tranzacții potențiale.

173 Discuția din 14 martie 2007 este descrisă în considerentele (296)-(298) ale deciziei atacate. Rezultă că această conversație s-a axat pe speculații referitoare la diferența de rată dintre EONIA și Euribor-1M în cadrul cărora traderul HSBC a fost perdant, în timp ce traderul Barclays ar fi obținut un câștig financiar important. În plus, traderul Barclays îi explică modul în care, în opinia sa, piața a funcționat și subliniază că acest lucru ar trebui să fie același pentru scadențele din iunie.

174 Pentru a aprecia temeinicia calificării de restrângere prin obiect aplicată acestor discuții, trebuie amintit că Comisia a reținut că aceste discuții au contribuit la denaturarea cursului normal al componentelor de stabilire a prețului în sectorul EIRD. În plus, în special în considerentul (417) al deciziei atacate, Comisia a reținut de asemenea că discuțiile privind pozițiile de tranzacționare au influențat alte condiții de tranzacționare în sensul articolului 101 alineatul (1) litera (a) din TFUE.

175 În ceea ce privește această a doua calificare, dacă ea poate, în principiu și pentru motivele expuse la punctele 74-77 de mai sus, să fie luată în considerare, deși nu este inclusă în dispozitivul deciziei atacate, acest lucru este posibil totuși, cu condiția ca aceasta să fie motivată corespunzător cerințelor legale.

176 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea impusă la articolul 296 TFUE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. În ceea ce privește, în special, motivarea deciziilor individuale, obligația de a motiva astfel de decizii are astfel ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a cunoaște dacă decizia prezintă eventuale vicii care să permită să i se conteste validitatea (a se vedea Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 115 și jurisprudența citată).

177 Or, astfel cum arată în mod întemeiat reclamantele în înscrisurile lor, decizia atacată nu permite să se identifice care ar fi „celelalte condiții de tranzacționare” care ar fi fost coordonate ca urmare a schimburilor privind pozițiile de tranzacționare care implică HSBC. Rezultă că o asemenea justificare nu îndeplinește criteriile menționate de jurisprudența menționată la punctul 176 de mai sus și, prin urmare, nu poate fi luată în considerare în cadrul controlului temeiniciei calificării drept restrângere prin obiect aplicată schimburilor privind pozițiile de tranzacționare.

178 Este necesar, prin urmare, să se verifice, în cadrul prezentei critici, dacă Comisia a putut, în mod întemeiat, să rețină că astfel de schimburi au denaturat cursul normal al componentelor de stabilire a prețului EIRD.

179 În această privință, trebuie arătat, în primul rând, că schimburile între concurenți cu privire la componența portofoliului lor de investiții sau la nivelul expunerilor lor nu au aceeași relevanță pentru stabilirea prețurilor pe piața EIRD ca informațiile privind prețurile mediane. Astfel, dacă, pentru motivele expuse la punctele 139-141 de mai sus, asemenea informații privind prețurile mediane facilitează identificarea ratei fixe propuse de un concurent pentru un instrument financiar derivat și propria percepție referitoare la cât va fi rata variabilă la data de fixare, situația nu este aceeași în ceea ce privește un schimb cu privire la pozițiile de tranzacționare, care nu se referă direct la ratele EIRD.

180 Întrebată cu privire la acest aspect în ședință, Comisia a recunoscut ea însăși că discuțiile privind pozițiile de tranzacționare nu aveau, în mod intrinsec, aceeași aplicare de restrângere a concurenței precum schimburile privind prețurile mediane.

181 Această concluzie este de asemenea susținută de lectura deciziei atacate. De aici rezultă că majoritatea schimburilor privind pozițiile de tranzacționare au avut mai degrabă un caracter complementar în raport cu alte practici restrictive de concurență având ca obiect dovedit restrângerea concurenței. Astfel, în considerentul (417) al deciziei atacate, Comisia subliniază că „schimburile privind pozițiile de tranzacționare […] au servit la verificarea faptului dacă interesele comerciale ale părților erau convergente, înainte ca acestea să ia alte măsuri concertate pentru a influența valoarea EIRD în detrimentul concurenților care nu au participat la înțelegere”.

182 Astfel, marea majoritate a discuțiilor privind pozițiile de tranzacționare la care au participat traderii HSBC prezentau o legătură cu manipularea Euribor din 19 martie 2007. Acesta este cazul discuțiilor cu traderul Barclays din 12, 13 și 28 februarie 2007 și din 19 martie 2007.

183 Situația este diferită în cazul discuțiilor din 9 și 14 martie 2007, care nu au avut loc în vederea manipulării Euribor din 19 martie 2007.

184 În al doilea rând, reiese din jurisprudența citată la punctele 54, 55, 59 și 62 de mai sus că, în cazul în care un schimb de informații între concurenți este susceptibil să fie contrar normelor de concurență atunci când atenuează sau suprimă gradul de incertitudine referitor la funcționarea pieței în cauză având drept consecință o restrângere a concurenței între întreprinderi, calificarea drept încălcare prin obiect trebuie să fie rezervată acelora dintre schimburi care indică un grad suficient de nocivitate pentru concurență, astfel încât nu este necesar să se examineze efectele acestora. Aceasta este situația în special a unui schimb de informații susceptibil să elimine incertitudini ale persoanelor interesate în privința datei, a amplorii și a modalităților de adaptare a comportamentului pe piață pe care întreprinderile în cauză îl vor pune în aplicare.

185 În al treilea rând, pe cale de consecință, trebuie să se verifice dacă informațiile schimbate cu ocazia discuțiilor din 9 și 14 martie 2007 au atenuat sau eliminat gradul de incertitudine pe piață astfel încât Comisia putea să deducă de aici un efect asupra cursului normal al componentelor de stabilire a prețului pentru EIRD, fără a examina efectele acestora.

186 În ceea ce privește, în primul rând, discuția din 9 martie 2007, trebuie subliniat că, în considerentul (295) al deciziei atacate, Comisia reproșează traderului HSBC că l-a informat pe cel al Deutsche Bank despre pozițiile sale de tranzacționare, declarând în special: „j'ai fait la patte 5 ans […] je suis flattener à des niveau[x] imbattables! et je reste short du court euro”, la care traderul HSBC a răspuns: „bravo bien joué”. Ea reproșează de asemenea traderului HSBC că, în cursul aceleiași conversații, a scris cu privire la portofoliul său „flattener euro maintenant 2-5 ans short de juin et sept 7 euribor”, ceea ce a fost interpretat de Comisie ca anticipând „o scădere a «spreadului» între prețul EIRD care au o scadență între doi și cinci ani și [că traderul HSBC] are o poziție de tranzacționare scurtă pe contractele forward din iunie și septembrie 2007”. Comisia a observat de asemenea că traderul Deutsche Bank a răspuns „moi j'ai pas de h8 et de 2y!”, ceea ce Comisia a interpretat ca implicând că nu avea „contracte la termen din martie 2008, nici pe EIRD la doi ani”.

187 Trebuie, desigur, să se observe că traderii au purtat discuții privind componența portofoliului, schimbând astfel informații cu caracter confidențial, în afara contextului unei tranzacții potențiale.

188 Cu toate acestea, spre deosebire de ceea ce susține Comisia, aceasta nu demonstrează corespunzător cerințelor legale că această discuție a oferit traderilor un avantaj în materie de informații care le putea permite să-și ajusteze în consecință strategiile de tranzacționare.

189 Astfel, pe de o parte, impresia care se degajă din această conversație este că traderul HSBC se laudă celui al Deutsche Bank cu o operațiune bună pe care a efectuat-o și acesta din urmă îl felicită. Informațiile furnizate, imprecise și puțin detaliate, nu permit să se identifice în această conversație explicația unei „strategii” a cărei cunoaștere doar de către traderul Deutsche Bank l-ar fi pus într-o situație atât de favorabilă în raport cu concurenții săi încât Comisia putea să deducă de aici că această conversație avea ca obiect restrângerea concurenței.

190 Pe de altă parte, astfel cum subliniază reclamantele, fără a fi contrazise de Comisie, frânturile de informații furnizate de către traderi referitoare la portofoliul lor nu privesc scadențele ratei dobânzii în cauză și nici amploarea pozițiilor în cauză.

191 Or, în lipsa unor informații mai precise de această natură, nu se poate concluziona că această discuție a atenuat sau a eliminat gradul de incertitudine pe piață astfel încât Comisia să poată deduce de aici un efect asupra cursului normal al componentelor de stabilire a prețurilor în sectorul EIRD, fără să examineze efectele sale.

192 În ceea ce privește, în al doilea rând, discuția din 14 martie 2007, avută în vedere în considerentele (296)-(298) ale deciziei atacate, trebuie, desigur, să se arate că, spre deosebire de conversația precedentă, informația care face obiectul schimbului dintre traderi este clară și precisă. Traderul Barclays informează pe traderul HSBC despre modul de obținere a unui câștig financiar, mizând pe diferența de rată dintre Euribor-1M și EONIA.

193 Cu toate acestea, trebuie să se constate că, procedând astfel, traderul Barclays nu furnizează nicio informație confidențială traderului HSBC. Doar îl informează despre observația lui potrivit căreia în esență rata EONIA poate avea un impact asupra celei a Euribor-1M. Or, chiar dacă traderul HSBC nu părea să fie la curent cu această caracteristică privind interacțiunea dintre aceste două rate, este vorba de o simplă observație pe care toți observatorii pieței erau susceptibili să o efectueze. Nu se poate, prin urmare, considera că explicația sa către un concurent atenuează sau elimină gradul de incertitudine pe piață astfel încât Comisia putea să deducă de aici un efect asupra cursului normal al componentelor de stabilire a prețurilor în sectorul EIRD.

194 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că discuțiile din 9 și 14 martie 2007, individual sau împreună, nu pot fi considerate ca având un obiect care restrânge concurența în sensul articolului 101 alineatul (1) din TFUE.

195 Așadar, în mod întemeiat, în al doilea aspect al primului motiv, reclamantele susțin că Comisia nu putea reține că discuțiile din 9 și 14 martie 2007 aveau ca obiect restrângerea concurenței.

2. Cu privire la al doilea, al treilea și al patrulea motiv referitoare la calificarea drept încălcare unică și continuă aplicată de către Comisie

196 Al doilea, al treilea și al patrulea motiv urmăresc să conteste concluzia Comisiei referitoare la participarea HSBC la o încălcare unică și continuă.

197 Potrivit unei jurisprudențe constante, o încălcare a articolului 101 alineatul (1) TFUE poate rezulta nu numai dintr-un act izolat, ci și dintr-o serie de acte sau dintr-un comportament continuu, chiar și în cazul în care unul sau mai multe elemente ale acestei serii de acte sau ale acestui comportament continuu ar putea constitui de asemenea, ele însele și privite izolat, o încălcare a dispoziției menționate. Astfel, atunci când diferitele acțiuni se înscriu într-un „plan de ansamblu”, din cauza obiectului identic al acestora care constă în denaturarea concurenței în cadrul pieței interne, Comisia are dreptul să stabilească răspunderea pentru aceste acțiuni în funcție de participarea la încălcare,

privită în ansamblul său (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 iunie 2015, Fresh Del Monte Produce/Comisia și Comisia/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P și C-294/13 P, EU:C:2015:416, punctul 156 și jurisprudența citată).

198 O întreprindere care a participat la o asemenea încălcare unică și complexă prin comportamente proprii, care intrau în sfera de aplicare a noțiunilor de acord sau de practică concertată având un obiect anticoncurențial, în sensul articolului 101 alineatul (1) TFUE, și care aveau drept scop să contribuie la realizarea încălcării în ansamblul său, poate fi de asemenea răspunzătoare, pentru toată perioada participării sale la încălcarea menționată, pentru comportamentele altor întreprinderi în cadrul aceleiași încălcări. O asemenea situație există atunci când se stabilește că întreprinderea în cauză intenționa să contribuie prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de toți participanții și că cunoștea comportamentele ilicite urmărite sau puse în aplicare de alte întreprinderi pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și că era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 iunie 2015, Fresh Del Monte Produce/Comisia și Comisia/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P și C-294/13 P, EU:C:2015:416, punctul 157 și jurisprudența citată).

199 Astfel, o întreprindere poate să fi participat în mod direct la toate comportamentele anticoncurențiale care compun încălcarea unică și continuă, caz în care Comisia are dreptul să stabilească în sarcina sa răspunderea pentru toate aceste comportamente și, prin urmare, pentru încălcarea menționată în totalitate. O întreprindere poate deopotrivă să nu fi participat în mod direct decât la o parte dintre comportamentele anticoncurențiale care compun încălcarea unică și continuă, dar să fi cunoscut toate celelalte comportamente ilicite urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți la înțelegere pentru atingerea acelorași obiective sau să fi putut să le prevadă în mod rezonabil și să fi fost pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea. Într-un asemenea caz, Comisia are deopotrivă dreptul să stabilească în sarcina acestei întreprinderi răspunderea pentru toate comportamentele anticoncurențiale care compun o asemenea încălcare și, prin urmare, pentru aceasta în totalitate (a se vedea Hotărârea din 24 iunie 2015, Fresh Del Monte Produce/Comisia și Comisia/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P și C-294/13 P, EU:C:2015:416, punctul 158 și jurisprudența citată).

200 În schimb, dacă o întreprindere a participat în mod direct la unul sau la mai multe dintre comportamentele anticoncurențiale care compun o încălcare unică și continuă, dar nu s-a stabilit că, prin propriul comportament, aceasta intenționa să contribuie la ansamblul obiectivelor comune urmărite de ceilalți participanți la înțelegere și că aceasta cunoștea toate celelalte comportamente ilicite urmărite sau puse în aplicare de acești participanți pentru atingerea acelorași obiective sau că putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din acestea, Comisia nu are dreptul să stabilească în sarcina sa răspunderea decât pentru comportamentele la care a participat în mod direct și pentru comportamentele urmărite sau puse în aplicare de ceilalți participanți pentru atingerea acelorași obiective cu cele pe care ea le urmărea și cu privire la care s-a dovedit că aceasta le cunoștea sau putea să le prevadă în mod rezonabil și era pregătită să accepte riscul ce decurge din ele (a se vedea Hotărârea din 24 iunie 2015, Fresh Del Monte Produce/Comisia și Comisia/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P și C-294/13 P, EU:C:2015:416, punctul 159 și jurisprudența citată).

201 Pe de altă parte, pentru calificarea a diferite acțiuni drept încălcare unică și continuă nu trebuie să se verifice dacă prezintă o legătură de complementaritate, în sensul că fiecare dintre acestea este destinată să facă față uneia sau mai multor consecințe ale concurenței normale și contribuie, prin intermediul unei interacțiuni, la realizarea ansamblului efectelor anticoncurențiale dorite de autorii acestora în cadrul unui plan global care vizează un obiectiv unic. În schimb, condiția referitoare la noțiunea de obiectiv unic implică faptul că trebuie verificat dacă nu există elemente care caracterizează diferitele comportamente ce fac parte din încălcare și care să poată să indice că comportamentele puse în aplicare efectiv de alte întreprinderi participante nu au același obiect sau același efect anticoncurențial și, în consecință, nu se înscriu într-un „plan de ansamblu” ca urmare a

obiectului identic al acestora privind denaturarea concurenței în cadrul pieței interne (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 decembrie 2013, Siemens și alții/Comisia, C-239/11 P, C-489/11 P și C-498/11 P, nepublicată, EU:C:2013:866, punctele 247 și 248).

202 În plus, în măsura în care calificarea drept încălcare unică și continuă are ca rezultat participarea unei întreprinderi la o încălcare a dreptului concurenței, trebuie amintit că, în domeniul dreptului concurenței, în cazul unui litigiu privind existența unei încălcări, revine Comisiei obligația de a face dovada încălcărilor pe care le constată și de a stabili elementele de probă de natură să demonstreze, corespunzător cerințelor legale, existența faptelor constitutive ale unei încălcări (a se vedea Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 71 și jurisprudența citată).

203 Pentru a stabili existența unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE, Comisia trebuie să se întemeieze pe probe serioase, precise și concordante. Totuși, nu este necesar ca fiecare dintre probele prezentate de aceasta să corespundă acestor criterii în raport cu fiecare element al încălcării. Este suficient ca seria de indicii invocate de instituția respectivă, apreciată în mod global, să răspundă acestei cerințe (a se vedea Hotărârea din 1 iulie 2010, Knauf Gips/Comisia, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punctul 47 și jurisprudența citată).

204 În plus, în cazul în care instanța are o îndoială, de aceasta trebuie să beneficieze întreprinderea căreia îi este adresată decizia de constatare a unei încălcări. Astfel, prezumția de nevinovăție constituie un principiu general de drept al Uniunii, care este în prezent prevăzut la articolul 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (a se vedea Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 72 și jurisprudența citată).

205 Tot din jurisprudența Curții rezultă că principiul prezumției de nevinovăție se aplică procedurilor referitoare la încălcări ale normelor de concurență de către întreprinderi, proceduri care pot duce la aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu (a se vedea Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 73 și jurisprudența citată).

206 În speță, astfel cum s-a subliniat deja la punctul 70 de mai sus, Comisia a aplicat această calificare drept încălcare unică și continuă la trei grupuri de comportamente după cum acestea privesc, în primul rând, manipularea cotațiilor Euribor [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (a): schimburi privind preferințele lor pentru un nivel al ratei Euribor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (d): schimburi cu privire la posibilitatea de a adapta cotațiile la Euribor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (e): contactarea de către traderul implicat a responsabilului cu transmiterea cotațiilor Euribor din cadrul băncii sale; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (f): acorduri pentru a reflecta încercările de influențare a cotațiilor Euribor], în al doilea rând, schimburi privind pozițiile de tranzacționare în ceea ce privește EIRD [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (b): schimburi privind pozițiile de tranzacționare/expunerile lor; considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (c): schimburi privind posibilitatea de a-și alinia pozițiile de tranzacționare] și, în al treilea rând, schimburi de informații detaliate care nu sunt accesibile publicului cu privire la intențiile și la strategia lor în materie de stabilire a prețurilor pentru EIRD [considerentele (113) și (358) și considerentul (392) litera (g)].

207 Motivele invocate în decizia atacată pentru a justifica această calificare drept încălcare unică și continuă figurează în considerentele (442)-(492) ale deciziei atacate și sunt rezumate la punctul 19 de mai sus. Comisia a reținut existența unui obiectiv economic unic [considerentele (444)-(450)] și a considerat că diferitele comportamente în cauză făceau parte dintr-un model de comportament comun [considerentele (451)-(456)] și că traderii băncilor în cauză aveau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de întinderea generală și de caracteristicile esențiale ale înțelegerii în ansamblul său [considerentele (457)-(483)].

208 Astfel cum reiese din jurisprudența citată la punctele 197 și 198 de mai sus, trei elemente sunt determinante pentru a concluziona în sensul participării unei întreprinderi la o încălcare unică și continuă. Primul se referă la însăși existența încălcării unice și continue. Diferitele comportamente în cauză trebuie să reiasă dintr-un „plan de ansamblu” având un obiectiv unic. Al doilea și al treilea element se referă la imputabilitatea încălcării unice și continue unei întreprinderi. Pe de o parte, această întreprindere trebuie să fi avut intenția de a contribui prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de toți participanții. Pe de altă parte, aceasta trebuie să fi avut cunoștință de comportamentele ilicite preconizate sau puse în aplicare de alte întreprinderi în urmărirea acelorași obiective sau trebuia să le poată prevedea în mod rezonabil și să fie pregătită să accepte riscul aferent. Existența acestor trei elemente este contestată în al doilea, al treilea și, respectiv, al patrulea motiv invocate de reclamante.

a) Cu privire la al doilea motiv, de contestare a existenței unui „plan de ansamblu” având un obiectiv unic

209 În cadrul celui de al doilea motiv, reclamantele contestă existența unui „plan de ansamblu” având un obiectiv unic și deduc de aici că calificarea drept încălcare unică și continuă reținută de Comisie este eronată.

210 Motivele pertinente ale deciziei atacate sunt prezentate în considerentele (444)-(456) ale deciziei atacate, sub titlul „Obiectiv economic unic” și „Model de comportament comun”, și au fost rezumate la punctul 19 de mai sus.

211 Argumentația reclamantelor care figurează în al doilea motiv poate fi divizată în două aspecte, după cum aceasta privește în esență obiectivul unic al încălcării sau existența unui „plan de ansamblu”.

1) Cu privire la primul aspect al motivului, referitor la obiectivul unic al încălcării

212 Potrivit reclamantelor, discuții între traderi pe teme care sunt străine de manipularea ratelor de referință nu pot face parte din același obiectiv unic ca discuțiile legate de manipularea ratelor menționate.

213 Comisia consideră că ansamblul comportamentelor în cauză poate fi corelat cu obiectivul unic pe care l-a identificat.

214 În considerentul (445) al deciziei atacate, unicul obiectiv reținut de Comisie a fost prezentat ca fiind „[reducerea] fluxurilor de numerar [pe care părțile la înțelegere] le-ar avea de plătit (sau [creșterea celor] de care ar beneficia) și, prin urmare, [creșterea] valorii EIRD deținute în portofoliul lor, în detrimentul contrapărților la aceste EIRD”.

215 Astfel cum s-a explicat la punctul 100 de mai sus, fluxurile de numerar legate de un EIRD rezultă din diferența dintre rata fixă a contractului, adică cel care este negociat între părți, și rata variabilă, care depinde de rata de referință.

216 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că noțiunea de obiectiv unic nu poate fi stabilită prin referirea generală la denaturarea concurenței într-un anumit sector, din moment ce afectarea concurenței constituie, ca obiect sau ca efect, un element consubstanțial pentru orice comportament care intră în domeniul de aplicare al articolului 101 alineatul (1) TFUE. O asemenea definiție a noțiunii de obiectiv unic ar risca să priveze noțiunea de încălcare unică și continuă de o parte din sensul ei, în măsura în care aceasta ar avea drept consecință faptul că mai multe comportamente referitoare la un sector economic, interzise de articolul 101 alineatul (1) TFUE, ar trebui calificate în mod sistematic drept elemente constitutive ale unei încălcări unice (Hotărârea Tribunalului din 12 decembrie 2007, BASF și UCB/Comisia, T-101/05 și T-111/05, EU:T:2007:380, punctul 180, Hotărârea Tribunalului din

28 aprilie 2010, Amann & Söhne și Cousin Filterie/Comisia, T-446/05, EU:T:2010:165, punctul 92, Hotărârea din 30 noiembrie 2011, Quinn Barlo și alții/Comisia, T-208/06, EU:T:2011:701, punctul 149).

217 Rezultă în mod necesar că numai restricțiile de concurență cu privire la care s-a demonstrat că au ca obiect denaturarea cursului normal fie a ratei fixe, fie a ratei variabile a EIRD pot intra sub incidența obiectivului unic reținut de Comisie. Într-adevăr, ar fi contrar jurisprudenței amintite la punctul 216 de mai sus să se includă în acest obiectiv comportamente restrictive de concurență care nu au o legătură suficient de strânsă cu stabilirea acestor rate.

218 Prin urmare, trebuie să se verifice dacă cele trei grupuri de comportamente puse în evidență de Comisie și amintite la punctele 70 și 206 de mai sus pot fi atașate acestui obiectiv unic. În această privință, este necesar să se facă distincția între, pe de o parte, comportamentele de manipulare a cotațiilor Euribor și, pe de altă parte, schimburile privind pozițiile de tranzacționare în ceea ce privește EIRD, precum și cele referitoare la informații detaliate care nu sunt accesibile publicului cu privire la intențiile și la strategia lor în materie de stabilire a prețurilor EIRD.

219 În ceea ce privește, în primul rând, manipulările cotațiilor Euribor, din moment ce rata variabilă a unui EIRD se bazează în mod direct pe rata de referință, ele intră în mod necesar în obiectivul unic identificat de Comisie.

220 În ceea ce privește HSBC, pot fi incluse fără dificultate în acest obiectiv discuțiile din 12, 13 și 28 februarie și din 19 martie 2007 prezentate la punctele 85, 163 și 164 de mai sus, care se înscriu în perspectiva manipulării din 19 martie 2007.

221 În replică, reclamantele susțin în esență că Comisia nu a demonstrat că manipulările referitoare la diferite scadențe ale ratei de referință erau suficient de legate între ele pentru a face parte din aceeași încălcare unică.

222 În această privință, trebuie să se arate că Comisia a reținut împotriva HSBC participarea la o discuție din 27 martie 2007, menționată în considerentul (339) al deciziei atacate, în cursul căreia traderul Barclays a prevăzut posibilitatea unei viitoare manipulări a ratelor de referință. Ca urmare a acestei discuții, al cărei obiect de restrângere a concurenței nu este contestat de reclamante, sfârșitul perioadei în care a avut loc încălcarea reținută în privința reclamantelor a fost stabilit la 27 martie 2007.

223 Deși această critică a reclamantelor este prezentată în mod succint și numai în stadiul replicii, ea poate fi totuși examinată de Tribunal. Pe de o parte, acesta este în măsură să înțeleagă sensul acestei critici și, pe de altă parte, ea constituie o simplă dezvoltare a argumentației care figurează deja în cererea introductivă și nu prezentarea unui motiv nou în cursul procedurii care ar fi interzisă de articolul 84 alineatul (1) din Regulamentul de procedură. Astfel, această critică are o legătură suficient de strânsă cu cererea introductivă pentru ca aceasta să poată fi considerată că rezultă din evoluția normală a dezbaterii în cadrul unei proceduri contencioase (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 noiembrie 2017, Petrov și alții/Parlamentul, T-452/15, EU:T:2017:822, punctul 46 și jurisprudența citată).

224 În ceea ce privește temeinicia acestei critici, trebuie subliniat că, deși jurisprudența menționată la punctul 216 de mai sus nu permite Comisiei să rețină o definiție a obiectivului unic atât de largă încât să semene cu o trimitere generală la denaturarea concurenței într-un anumit sector, ar fi contrar logicii noțiunii de încălcare unică de a impune Comisiei, în definirea acestui obiectiv unic, o astfel de obligație de precizie, încât să împiedice, de fapt, includerea în aceeași încălcare a unor comportamente diferite.

225 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că diversele operațiuni de manipulare a ratelor de referință pot face parte din același obiectiv unic.

226 În ceea ce privește, în al doilea rând, schimburile privind pozițiile de tranzacționare și informații detaliate care nu sunt accesibile publicului cu privire la intențiile și la strategia lor în materie de stabilire a prețurilor EIRD, trebuie arătat, cu titlu introductiv, că sunt vizate aici numai schimburile menționate care nu au avut loc în perspectiva unei manipulări a ratelor de referință sau împreună cu aceasta.

227 Într-adevăr, discuțiile dintre traderi care au avut loc în perspectiva unei manipulări a ratelor de referință sau împreună cu o astfel de manipulare fac parte din obiectivul unic al încălcării pentru motivele expuse la punctele 219-225 de mai sus. Acesta este cazul în ceea ce privește HSBC, pentru motivele expuse la punctele 181 și 182 de mai sus, al discuțiilor cu privire la pozițiile de tranzacționare la care traderii săi au participat la 12, 13 și 28 februarie și la 19 martie 2007.

228 Contrar a ceea ce par să susțină reclamantele, nu se poate exclude de la bun început că schimburile privind pozițiile de tranzacționare și informațiile detaliate care nu sunt accesibile publicului referitoare la intențiile și la strategia lor în materie de stabilire a prețului pentru EIRD, chiar dacă nu au avut loc în perspectiva unei manipulări a ratelor de referință sau împreună cu aceasta pot intra sub incidența obiectivului unic reținut de Comisie. Cu toate acestea, pentru motivele explicate la punctele 216 și 217 de mai sus, o astfel de includere nu este posibilă decât cu condiția ca Comisia să fi demonstrat că respectivele schimburi au ca obiect denaturarea cursului normal fie al ratei fixe, fie al ratei variabile EIRD. În ceea ce privește HSBC, rezultă din cuprinsul punctelor 139-161 de mai sus că acesta a fost cazul discuțiilor din 14 și 16 februarie 2007 la care au participat traderii săi.

229 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se respingă primul aspect al motivului.

2) Cu privire la al doilea aspect al motivului, de contestare a existenței unui „plan de ansamblu”

230 În esență, reclamantele contestă afirmația Comisiei, întemeiată pe faptul că diferitele comportamente coluzive se înscriau într-un plan de ansamblu având ca scop îmbunătățirea pozițiilor de tranzacționare curente și viitoare ale băncii lor pe motiv că nu există nicio dovadă a unui plan global. În această privință, acestea susțin în esență că justificarea întemeiată pe faptul că aceste comportamente erau produsul „unui grup stabil de indivizi” nu se poate aplica la HSBC. În plus, referirea la „secret” în decizia atacată nu ar fi susceptibilă să stabilească existența unui obiectiv economic unic cu privire la comportamente, prin chiar natura lor, foarte diferite. Acestea susțin de asemenea că afirmațiile Comisiei, conform cărora discuțiile au avut „același sau aproape același conținut” sau s-au axat „întotdeauna pe aceleași tipuri de operațiuni” sunt, de fapt, greșite, cel puțin în ceea ce privește HSBC.

231 Comisia susține în esență că a dovedit corespunzător cerințelor legale existența unui „plan de ansamblu” în decizia atacată.

232 În decizia atacată, Comisia a întemeiat în esență existența unui „plan de ansamblu”, în considerentul (446) al deciziei atacate, pe circumstanța că părțile au aderat în mod clar la o strategie comună care limita comportamentul lor comercial individual prin stabilirea liniilor lor de acțiune sau de abținere reciprocă pe piață, înlocuind astfel concurența dintre ele prin intermediul cooperării în detrimentul celorlalți participanți pe piață. Ea a subliniat de asemenea, în considerentul (451), că înțelegerea era „direcționată și menținută” de către un grup stabil de persoane și, în considerentul (452), că părțile au urmat un model foarte similar în activitățile lor anticoncurențiale. În această privință, Comisia a subliniat, în considerentele (452)-(456), că acele contacte între bănci aveau adesea loc în paralel sau erau foarte apropiate în timp, că limbajul utilizat demonstra că aceste comunicații erau utilizate în mod obișnuit de persoanele participante la înțelegere, că părțile luau măsuri pentru a ascunde contactele lor și că diversele comunicări aveau un conținut identic sau parțial identic.

233 În cadrul diferitelor motive evidențiate de Comisie în decizia atacată, Tribunalul arată că elementul central de natură să demonstreze existența unui „plan de ansamblu” constă în punerea în evidență, în considerentul (451) al deciziei atacate, a faptului că înțelegerea era „direcționată și menținută” de un grup stabil de persoane.

234 Astfel, celelalte motive care figurează în decizia atacată și rezumate la punctul 232 de mai sus, cum ar fi similitudinea activităților anticoncurențiale ale traderilor de pe piață, frecvența lor sau voința traderilor menționați de a păstra secret comportamentul lor, dacă pot consolida impresia că există un „plan de ansamblu”, nu sunt, în lipsa unor elemente mai concrete, de natură să demonstreze, prin ele însele, existența unui astfel de plan.

235 Prin urmare, doar în măsura în care aceste diferite comportamente pot fi considerate ca fiind direcționate sau controlate de același grup de persoane, existența unui astfel de „plan de ansamblu”, care justifică calificarea drept încălcare unică, poate fi reținută.

236 În această privință, trebuie arătat că reclamantele nu contestă corectitudinea motivului întemeiat pe faptul că înțelegerea era direcționată și menținută de un grup stabil de traderi, dar susțin mai degrabă că niciunul dintre traderii HSBC nu făcea parte din acesta. Trebuie să se constate că această argumentație nu privește atât temeinicia calificării drept încălcare unică reținută de Comisie, cât mai degrabă imputabilitatea în sarcina HSBC, care se încadrează în examinarea celui de al patrulea motiv.

237 Sub această rezervă, se impune respingerea celui de al doilea aspect al motivului și, prin urmare, a celui de al doilea motiv.

b) Cu privire la al patrulea motiv, de contestare a cunoașterii de către HSBC a comportamentului ilicit al celorlalți participanți

238 Reclamantele reproșează Comisiei că a concluzionat că HSBC avea cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință despre comportamentele pretins ilicite ale celorlalte bănci. Acestea susțin că nici motivele deciziei atacate referitoare la toate băncile, nici cele ale HSBC nu permit să se demonstreze că HSBC cunoștea sau ar fi trebuit să cunoască întinderea generală și caracteristicile esențiale ale înțelegerii globale.

239 Reclamantele arată în special că se poate deduce doar din discuția din 12 februarie 2007 că traderul HSBC dispunea de o imagine aproximativă a proiectului general care urmărea să manipuleze Euribor-3M la 19 martie 2007, fără a ști însă ce bănci participau, și contestă că traderul Barclays l-a informat în mod clar pe cel al HSBC de participarea altor bănci la manipularea menționată sau că acesta era pe deplin conștient de aceasta. În orice caz, eventuala cunoaștere a participării altor bănci la manipularea din 19 martie 2007 nu ar însemna cunoașterea seriei de contacte de mai mare anvergură între alte bănci care au avut loc pe o perioadă mai lungă. De asemenea, împrejurarea menționată în considerentul (491) al deciziei atacate că traderul Barclays ar fi menționat unui trader al HSBC – la 27 martie 2007 – o reiterare în viitor a manipulării din 19 martie 2007 ar fi lipsită de relevanță în ceea ce privește o înțelegere globală între 12 februarie și 26 martie 2007.

240 Comisia susține, cu titlu introductiv, că, prin intermediul contactelor sale cu Barclays, HSBC a participat la toate comportamentele anticoncurențiale care compun încălcarea unică și continuă și că această împrejurare este suficientă pentru ca acesteia să i se impute răspunderea pentru toate comportamentele menționate.

241 Comisia susține că a dovedit totuși că HSBC cunoștea sau putea să prevadă în mod rezonabil comportamentele ilicite ale celorlalte întreprinderi. Ea se referă în această privință la nivelul schimburilor între HSBC și Barclays la 12 februarie, 7 și 19 martie 2007. Comisia respinge argumentul reclamantelor potrivit căruia cunoașterea de către HSBC a manipulării din 19 martie 2007 nu implică cunoașterea celorlalte comportamente anticoncurențiale.

242 Motivarea deciziei atacate cu privire la cunoașterea comportamentelor ilicite figurează în considerentele (457)-(465) ale deciziei atacate, în ceea ce privește motivele comune tuturor băncilor, și în considerentele (471)-(476) ale deciziei menționate, în ceea ce privește motivele specifice HSBC.

243 În ceea ce privește motivele comune tuturor băncilor, ele se bazează pe principiul, enunțat în considerentul (457) al deciziei atacate, că traderii care participă la schimburi anticoncurențiale erau profesioniști calificați și aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de întinderea generală și de caracteristicile înțelegerii. În această privință, Comisia s-a referit, în primul rând, în considerentul (458), la contextul foarte specific în care traderii își desfășoară activitatea, marcat prin schimburi bilaterale, înregistrate și controlate. În al doilea rând, ea a subliniat, în considerentul (459), că traderii implicați în acorduri știau că traderii altor bănci erau dispuși să participe la același tip de comportament coluziv referitor la componentele de stabilire a prețurilor și a altor condiții de tranzacționare a EIRD. Aceasta a arătat, în al treilea rând, în considerentele (460)-(461) ale deciziei atacate, că elementele de probă demonstrau că exista o cunoaștere generală răspândită a caracterului declarativ al procesului de determinare a ratelor Euribor și, prin urmare, a posibilității de modificare prin intermediul cotațiilor băncilor din eșantion. Aceasta a pus în evidență, în al patrulea rând, în considerentul (463), faptul că fiecare dintre băncile în cauză era activă pe piața în cauză de mai mulți ani și că traderii nu au fost surprinși atunci când le-a fost prezentată o solicitare de înțelegere. Aceasta a dedus din combinația acestor elemente, în considerentele (462) și (464), în esență, că traderii participanți la schimburi bilaterale aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință că era posibil ca mai multe bănci să fie implicate în acordurile coluzive, chiar dacă această informație nu le-a fost dezvăluită în mod explicit. Comisia a subliniat de asemenea în considerentul (465), că traderii au făcut obiectul unui nivel ridicat de înregistrare și de supraveghere, astfel încât conducerea acestora trebuia considerată că a avut cunoștință sau că ar fi trebuit să aibă cunoștință de caracteristicile esențiale ale planului de coluziune și de implicarea angajaților lor în respectivul plan. Aceasta a adăugat că trebuia să ia în considerare precauțiile luate de către traderi pentru a disimula acordurile lor.

244 În ceea ce privește motivele specifice HSBC, Comisia a evidențiat, în primul rând, în considerentul (471) al deciziei atacate, că, încă de la începutul participării HSBC la încălcare, la 12 februarie 2007, traderul Barclays a explicat planul pentru manipularea din 19 martie 2007 într-un mod care implica participarea altor bănci. În al doilea rând, în considerentul (472), ea a subliniat că traderul HSBC era la curent cu legăturile foarte strânse care îi uneau pe traderul Barclays de cei ai JP Morgan, de cei ai Société générale și de cei ai Deutsche Bank. În al treilea rând, în considerentul (472), ea a arătat că traderii Deutsche Bank și Barclays îl considerau pe traderul HSBC ca un partener fiabil în cadrul înțelegerii. Aceasta a concluzionat, în considerentul (473), că traderii HSBC știau sau, cel puțin, ar fi trebuit să știe că discuțiile cu Barclays făceau parte dintr-o rețea de contacte anticoncurențiale care cuprindea cel puțin Barclays, Deutsche Bank, Société générale, HSBC și una sau mai multe bănci nemenționate care ar contribui la realizarea efectelor anticoncurențiale vizate prin manipularea din 19 martie 2007. În plus, în considerentele (475) și (476), Comisia a adăugat că, având în vedere perioada scurtă în care HSBC a fost implicată în schimburile coluzive, participarea sa la plan fusese continuă.

245 Cu titlu introductiv, trebuie subliniat faptul că argumentul Comisiei, reformulat la punctul 240 de mai sus, întemeiat pe faptul că HSBC ar fi participat la toate comportamentele anticoncurențiale în cauză, ceea ce ar fi suficient pentru a i se imputa răspunderea pentru ansamblul comportamentelor, nu poate fi reținut.

246 În această privință, trebuie să se arate că, cel puțin în ceea ce privește HSBC, comportamentele anticoncurențiale imputate au avut loc în cadrul discuțiilor bilaterale. Astfel, împrejurarea că discuțiile la care a participat HSBC ar fi putut intra sub incidența fiecăreia dintre categoriile prevăzute în considerentele (113), (358) și (392) ale deciziei atacate, chiar dacă ar fi dovedită, nu poate, în sine, să fie suficientă pentru a imputa HSBC răspunderea pentru comportamentul ilicit al băncilor cu care nu a avut contacte directe. În aplicarea jurisprudenței citate la punctul 198 de mai sus, revenea Comisiei sarcina de a demonstra că HSBC avea cunoștință despre comportamentele ilicite preconizate sau puse în aplicare de alte bănci sau că putea să le prevadă în mod rezonabil.

247 În această privință, este necesar să se facă distincția între, pe de o parte, manipularea din 19 martie 2007 și eventualitatea reiterării sale și, pe de altă parte, celelalte comportamente luate în considerare de către Comisie în temeiul săvârșirii încălcării unice.

1) Cu privire la cunoașterea de către HSBC a participării altor bănci la manipularea din 19 martie 2007 și la eventualitatea reiterării sale

248 Între 12 februarie și 19 martie 2007, HSBC a participat la manipularea descrisă la punctele 85-90 de mai sus pentru a profita de cotațiile scăzute Euribor-3M la 19 martie 2007. În plus, într-o conversație din 19 martie 2007 care a avut loc între unul dintre traderii HSBC și traderul Barclays, menționată în considerentul (329) al deciziei atacate, a fost evocat principiul unei reiterări a acestei manipulări. Această reiterare a fost avută în vedere din nou de traderul Barclays într-o discuție cu un alt trader al HSBC din 27 martie 2007, menționată în considerentul (339) al deciziei atacate.

249 Trebuie să se constate că, în ceea ce privește manipularea din 19 martie 2007, Comisia dispune de probe directe care demonstrează cunoașterea de către HSBC a faptului că participa la o încălcare unică și continuă cu alte bănci.

250 Astfel, în mod întemeiat, Comisia se referă, în considerentul (471) al deciziei atacate, la conversația din 12 februarie 2007 ca fiind elocventă despre această cunoaștere de către HSBC a participării altor bănci.

251 Lectura acestei conversații arată că traderul Barclays conduce conversația către profitul care ar putea fi obținut dintr-o manipulare a „spreadului” între două instrumente financiare derivate, contractele „futures” bazate pe Euribor-3M și swapurile bazate pe EONIA din 19 martie 2007.

252 Pe de o parte, reiese din această discuție că traderul Barclays îi dezvăluie HSBC „planul de ansamblu” al manipulării preconizate: și anume, o creștere treptată a pozițiilor „de cumpărare” pentru contractele „futures” indexate în funcție de Euribor-3M, apoi o acțiune concertată pentru a face să scadă această rată la 19 martie 2007.

253 În această privință, contrar celor susținute de reclamante, conversația ulterioară din 13 februarie 2007, în cadrul căreia traderul HSBC subliniază că comportamentul celui al Barclays nu este în conformitate cu planul menționat cu o zi înainte, indică o bună înțelegere a modului în care manipularea trebuie să funcționeze. Astfel, traderul HSBC consideră suspect că comportamentul Barclays nu se înscrie în sensul strategiei definite. Dacă răspunsul Barclays („je clean juste quelque truc”) nu pare nicidecum să îl convingă („mouai[s]”), nu este mai puțin adevărat că evidențierea de către traderul HSBC a unui comportament al Barclays aparent în contradicție cu manipularea preconizată este un semn de bună înțelegere.

254 Pe de altă parte, traderul Barclays a subliniat în conversația din 12 februarie 2007 că alte bănci participau la această manipulare, chiar dacă acesta nu a dorit să le dezvăluie identitatea. De aici rezultă că traderul HSBC era perfect conștient că alte bănci participau la manipularea menționată.

255 Astfel, chiar dacă identitatea lor nu a fost divulgată de către traderul Barclays, în urma acestei conversații, traderul HSBC avea cunoștință de faptul că o serie de bănci urmau, printr-o acțiune concertată, să facă să scadă rata Euribor la 19 martie 2007. Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că HSBC avea cunoștință despre comportamentele ilicite preconizate sau puse în aplicare de alte întreprinderi în urmărirea acelorași obiective în sensul jurisprudenței citate la punctul 198 de mai sus.

256 Această concluzie trebuie să fie extinsă și la discuțiile privind principiul unei reiterări a acestei manipulări, care au avut loc la 19 și la 27 martie 2007. Astfel, traderii HSBC care au participat la aceste discuții puteau să prevadă în mod rezonabil că o astfel de reiterare s-ar face potrivit unor modalități echivalente și, prin urmare, cu alte bănci.

257 În plus, trebuie să se concluzioneze că participarea HSBC la această încălcare unică a avut loc în mod continuu între 12 și 27 martie 2007.

258 În această privință, reiese dintr-o jurisprudență constantă că principiul securității juridice impune ca, în lipsa unor elemente de probă susceptibile de a stabili în mod direct durata unei încălcări, Comisia să invoce cel puțin elemente de probă care se raportează la fapte suficient de apropiate în timp, astfel încât să se poată admite în mod rezonabil că această încălcare s-a desfășurat fără întrerupere între două date precise (a se vedea Hotărârea din 16 iunie 2015, FSL și alții/Comisia, T-655/11, EU:T:2015:383, punctul 482 și jurisprudența citată).

259 Deși perioada care separă două manifestări ale unui comportament ilicit este un criteriu pertinent pentru a stabili caracterul continuu al unei încălcări, nu este mai puțin adevărat că problema dacă respectiva perioadă este sau nu este suficient de lungă pentru a constitui o întrerupere a încălcării nu poate fi examinată în abstract. Dimpotrivă, aceasta trebuie apreciată în contextul funcționării înțelegerii în cauză (a se vedea Hotărârea din 16 iunie 2015, FSL și alții/Comisia, T-655/11, EU:T:2015:383, punctul 483 și jurisprudența citată).

260 Desigur, în contextul funcționării încălcării în cauză, este necesar să se ia în considerare caracterul zilnic al stabilirii ratelor Euribor. De aici rezultă fără îndoială că o manipulare a ratelor respective are efecte limitate în timp și trebuie să fie reiterată pentru ca aceste efecte să continue (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 noiembrie 2017, Icap și alții/Comisia, T-180/15, EU:T:2017:795, punctul 222).

261 De asemenea, trebuie amintit că, în împrejurările în care continuarea unui acord sau a unor practici concertate impune măsuri pozitive specifice, Comisia nu poate prezuma continuarea [înțelegerii] în lipsa unor probe privind adoptarea măsurilor respective (a se vedea Hotărârea din 10 noiembrie 2017, Icap și alții/Comisia, T-180/15, EU:T:2017:795, punctul 223 și jurisprudența citată).

262 Cu toate acestea, în speță, trebuie să se arate că, la 19 martie 2007, HSBC nu doar a participat la manipularea prevăzută la această dată având cunoștință de participarea altor bănci, ci de asemenea, prin intermediul traderilor săi, a discutat despre principiul reiterării acestei manipulări cu Barclays, discuție care a fost continuată de un alt trader al HSBC la 27 martie 2007. Se poate concluziona, prin urmare, că au fost adoptate măsuri pozitive specifice în sensul jurisprudenței citate la punctul 261 de mai sus.

2) Cu privire la cunoașterea de către HSBC a participării altor bănci la alte comportamente care țin de încălcarea unică

263 Este în discuție aici aspectul dacă Comisia era îndreptățită să impute HSBC, cu titlu de participare a sa la încălcarea unică, ansamblul comportamentelor celorlalte bănci în cauză.

264 Reiese din jurisprudența citată la punctele 198 și 199 de mai sus că îi era permis Comisiei să demonstreze în mod alternativ, pe de o parte, cunoașterea de către HSBC a existenței altor comportamente ilicite sau, pe de altă parte, că HSBC putea în mod rezonabil să le prevadă. De asemenea, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 203 de mai sus, Comisia are dreptul să se întemeieze pe o serie de indicii.

265 Totuși, rezultă din aceeași jurisprudență că această serie de indicii, apreciată în ansamblu, trebuie să corespundă unor probe serioase, precise și concordante. În plus, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 204 de mai sus, prezumția de nevinovăție presupune că, în cazul în care instanța are o îndoială, de aceasta trebuie să beneficieze întreprinderea căreia îi este adresată decizia de constatare a unei încălcări.

266 În primul rând, trebuie să se constate că în mod întemeiat reclamantele susțin în esență că Comisia nu a demonstrat corespunzător cerințelor legale, în decizia atacată, că HSBC avea cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de existența unui „plan de ansamblu” cu un obiectiv unic de natură să justifice imputarea în sarcina sa a ansamblului comportamentelor care țin de obiectivul unic menționat, indiferent dacă ea a participat sau nu direct la acesta.

267 Astfel, pentru motivele expuse la punctele 233-235 de mai sus, este necesar să se arate că elementul central care permite să se justifice existența unui astfel de „plan de ansamblu” constă în faptul că diferitele comportamente menționate în cadrul încălcării unice reținute au fost dirijate sau controlate de același grup de persoane.

268 Or, în mod întemeiat reclamantele subliniază că niciunul dintre traderii HSBC nu făcea parte din acest grup de persoane. Dimpotrivă, reiese din decizia atacată că traderii HSBC nu au primit de la cel al Barclays decât o informație foarte fragmentată, limitată la ceea ce era strict necesar pentru simpla sa participare la manipularea din 19 martie 2007, apoi la reiterarea sa.

269 Prin urmare, nu se poate concluziona că traderii HSBC ar fi trebuit să extrapoleze, ei înșiși, frânturi de informații care le fuseseră comunicate în cadrul unui comportament bine determinat – manipularea din 19 martie 2007 – că un grup stabil de traderi, a căror identitate nu le-a fost dezvăluită, participa la alte comportamente care restrâng concurența pe piața EIRD.

270 În al doilea rând, pentru rațiuni similare, motivele deciziei atacate, rezumate la punctele 242-244 de mai sus, nu permit să se demonstreze că HSBC cunoștea comportamentele ilicite ale altor întreprinderi sau putea să le prevadă în mod rezonabil.

271 Astfel, cu excepția evidențierii de către Comisie a faptului că traderul Barclays a explicat traderului HSBC planul pentru manipularea din 19 martie 2007 într-un mod care implica participarea altor bănci, trebuie să se constate că celelalte elemente invocate de Comisie se bazează, în fapt, pe premisa că traderii HSBC ar fi trebuit să deducă din împrejurarea că traderii altor bănci care își desfășoară activitatea pe piața EIRD se cunoșteau și că aceștia erau angajați în alte practici de restrângere a concurenței susceptibile de a avea un impact asupra fluxurilor de numerar generate de EIRD.

272 Trebuie să se constate că o asemenea premisă nu poate fi reținută fără a încălca jurisprudența citată la punctul 203 de mai sus.

273 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se concluzioneze că participarea HSBC la o încălcare unică și continuă nu putea fi reținută decât în privința, pe de o parte, a comportamentelor sale proprii în cadrul încălcării menționate și, pe de altă parte, a comportamentelor celorlalte bănci care se înscriau în cadrul manipulării din 19 martie 2007 și a eventualei sale reiterări.

274 Așadar, în mod greșit, Comisia a imputat HSBC alte comportamente decât cele menționate la punctul 273 de mai sus.

c) Cu privire la al treilea motiv, referitor la intenția HSBC de a participa la încălcarea unică și continuă

275 În cadrul celui de al treilea motiv, reclamantele susțin în esență că cerința prevăzută în jurisprudența citată la punctul 198 de mai sus – potrivit căreia o întreprindere trebuie să aibă intenția de a contribui prin propriul comportament la obiectivele comune urmărite de toți participanții – nu este îndeplinită în privința lor.

276 În acest cadru, ele susțin în esență că HSBC nu putea avea cunoștință că participa la o încălcare unică, având în vedere diversitatea comportamentelor care îi sunt imputate. Reclamantele subliniază de asemenea faptul că HSBC a participat la încălcare într-un mod diferit și secundar față de actorii principali.

277 Comisia solicită respingerea acestui motiv.

278 Având în vedere concluzia Tribunalului referitoare la al patrulea motiv, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 274 de mai sus, este suficient să se examineze prezentul motiv în ceea ce privește manipularea din 19 martie 2007 și reiterarea sa.

279 Or, în ceea ce le privește, intenția de participare la o încălcare unică rezultă în mod evident din elementele de probă prezentate de Comisie. În ceea ce privește, mai exact, manipularea din 19 martie 2007, deși este adevărat că traderul HSBC pare să fi avut îndoieli cu privire la funcționarea acestei manipulări – astfel cum demonstrează discuția din 13 februarie 2007 și regretul pe care pare să îl fi simțit ulterior că nu a construit o poziție de cumpărare mai importantă a contractelor „futures” indexate în funcție de Euribor-3M –, nu este mai puțin adevărat că acesta a participat, împreună cu traderii altor bănci, la manevra de scădere a ratelor Euribor-3M la 19 martie 2007, solicitând persoanei responsabile de cotații în cadrul băncii sale să prezinte cotații scăzute în acea zi, ceea ce s-a și făcut.

280 Prin urmare, al treilea motiv trebuie respins.

3. Cu privire la al cincilea motiv, întemeiat pe o eroare de drept și pe încălcarea unor norme fundamentale de procedură în ceea ce privește desfășurarea procedurii administrative

281 Reclamantele susțin că decizia de tranzacție a prezumat răspunderea HSBC și a afectat iremediabil dreptul acestora de a fi ascultate. Acestea deduc de aici că decizia atacată ar trebui să fie anulată ca urmare a unei încălcări, pe de o parte, a principiului prezumției de nevinovăție și, pe de altă parte, a principiilor bunei administrări și a respectării dreptului la apărare. Acestea se referă de asemenea la declarațiile comisarului Almunia privind rezultatele anchetei privind EIRD și anterioare adoptării deciziei atacate. Acestea subliniază de asemenea că nu au avut posibilitatea de a prezenta observații cu privire la comunicarea privind obiecțiunile adresată părților care au decis să nu încheie o tranzacție.

282 Comisia solicită respingerea prezentului motiv.

283 În ceea ce privește critica întemeiată pe faptul că decizia de tranzacție ar fi fost adoptată cu încălcarea principiului prezumției de nevinovăție, trebuie amintit că acest principiu constituie un principiu general de drept al Uniunii, în prezent prevăzut la articolul 48 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale, care se aplică procedurilor referitoare la încălcări ale normelor de concurență de către întreprinderi, proceduri care pot duce la aplicarea de amenzi sau penalități cu titlu cominatoriu (a se vedea Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctele 72 și 73 și jurisprudența citată).

284 Principiul prezumției de nevinovăție presupune că orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până în momentul în care vinovăția ei a fost legal stabilită. Acest principiu se opune astfel oricărei constatări formale și chiar oricărei aluzii care are ca obiect răspunderea unei persoane acuzate de o anumită infracțiune într-o decizie care pune capăt acțiunii, fără ca această persoană să fi putut beneficia de toate garanțiile inerente exercitării dreptului la apărare în cadrul unei proceduri care își urmează cursul normal și care conduce la o decizie privind temeinicia contestației (Hotărârea din 10 noiembrie 2017, Icap și alții/Comisia, T-180/15, EU:T:2017:795, punctul 257 și jurisprudența citată).

285 În plus, dintr-o jurisprudență constantă reiese că Comisia are obligația să respecte, în cursul unei proceduri administrative în materie de înțelegeri, dreptul la bună administrare, consacrat la articolul 41 din Carta drepturilor fundamentale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 154 și jurisprudența citată).

286 Potrivit articolului 41 din Carta drepturilor fundamentale, orice persoană are, printre altele, dreptul de a beneficia, în ce privește problemele sale, de un tratament imparțial din partea instituțiilor Uniunii. Această cerință de imparțialitate privește, pe de o parte, imparțialitatea subiectivă, în sensul că niciunul dintre membrii instituției în cauză care este însărcinat cu soluționarea cauzei nu trebuie să fie părtinitor sau să aibă prejudecăți, și, pe de altă parte, imparțialitatea obiectivă, în sensul că instituția trebuie să ofere garanții suficiente pentru a exclude în această privință orice bănuială legitimă (a se vedea Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 155 și jurisprudența citată).

287 Cu toate acestea, chestiunea dacă o eventuală lipsă de imparțialitate obiectivă a Comisiei, care ar fi putut decurge dintr-o încălcare a principiului prezumției de nevinovăție în privința HSBC cu ocazia adoptării deciziei de tranzacție, a putut avea un efect asupra legalității deciziei atacate se confundă cu chestiunea dacă constatările efectuate în această decizie sunt susținute în mod corespunzător prin elementele de probă prezentate de Comisie (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia, T-62/98, EU:T:2000:180, punctul 270, și Hotărârea din 16 iunie 2011, Bavaria/Comisia, T-235/07, EU:T:2011:283, punctul 226).

288 Astfel, dacă se presupune că o eventuală lipsă de imparțialitate obiectivă a Comisiei a putut să o determine să rețină în mod greșit, pe de o parte, că discuțiile din 9 și 14 martie 2007 la care HSBC a participat aveau ca obiect restrângerea concurenței sau, pe de altă parte, că puteau să îi fie imputate, în temeiul infracțiunii unice și continue, anumite comportamente ale altor bănci, care nu aveau legătură cu manipularea din 19 martie 2007 sau cu reiterarea sa, trebuie să se arate că nelegalitatea acestor aspecte ale deciziei atacate a fost arătată deja la momentul examinării celui de al doilea aspect al primului motiv și, respectiv, a celui de al patrulea motiv.

289 În ceea ce privește celelalte constatări efectuate în decizia atacată, neregularitatea determinată de o eventuală lipsă de imparțialitate obiectivă a Comisiei nu ar putea conduce la anularea acestei decizii decât dacă s-ar demonstra că, în lipsa acestei neregularități, decizia ar fi avut un conținut diferit (Hotărârea din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia, T-62/98, EU:T:2000:180, punctul 283). Or, în speță, în cadrul exercitării controlului integral al motivelor pertinente ale acestei decizii, s-a constatat că, exceptând aspectele menționate la punctul 288 de mai sus, Comisia a demonstrat corespunzător cerințelor legale participarea HSBC la încălcarea în cauză. Prin urmare, nimic nu lasă să se presupună că, în lipsa adoptării deciziei de tranzacție anterior deciziei atacate, conținutul acesteia din urmă ar fi fost diferit.

290 În memoriul lor în replică, reclamantele arată că lipsa de imparțialitate obiectivă a Comisiei în împrejurările din speță este mai gravă decât în cauzele în care s-au pronunțat Hotărârea din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia (T-62/98, EU:T:2000:180, punctele 270 și 283), și Hotărârea din 16 iunie 2011, Bavaria/Comisia (T-235/07, EU:T:2011:283, punctul 226), având în vedere că, în aceste cauze, lipsa de imparțialitate s-ar fi produs după ce părțile au fost ascultate.

291 Trebuie să se constate totuși că principiul conform căruia o neregularitate de acest tip nu este susceptibilă să determine anularea deciziei atacate decât dacă se stabilește că, în absența acestei neregularități, această decizie ar fi avut un conținut diferit rezultă dintr-o jurisprudență constantă, începând cu Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia (40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, EU:C:1975:174, punctele 90 și 91). În această privință, trebuie arătat că această hotărâre a fost pronunțată într-un context destul de aproape de cel din prezenta cauză, în măsura în care reclamantele au reproșat Comisiei că a încălcat principiul procesului echitabil, emițând anumite declarații publice prin care apărea ca fiind stabilită existența încălcărilor invocate, iar aceasta la un moment în care persoanele interesate nu ar fi putut nici măcar să ia poziție cu privire la criticile care le priveau.

292 Din motive similare, trebuie de asemenea să se respingă celelalte argumente invocate de reclamante în susținerea criticii lor întemeiate pe o încălcare a principiului bunei administrări, precum și critica întemeiată pe o încălcare a dreptului lor la apărare, ca inoperante.

293 Având în vedere cele de mai sus, al cincilea motiv trebuie să fie respins.

4. Cu privire la efectele erorilor constatate în cadrul primului și al celui de al patrulea motiv privind legalitatea articolului 1 din decizia atacată

294 Conform articolului 1 din decizia atacată, „[î]ntreprinderile următoare au încălcat articolul 101 din tratat și articolul 53 din Acordul privind SEE prin participarea, în perioadele indicate, la o încălcare unică și continuă privind instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro. Această încălcare, care se întindea pe întregul SEE, a constat în acorduri și/sau practici concertate având ca obiect denaturarea cursului normal al componentelor de stabilire a prețului în sectorul instrumentelor financiare derivate pe rata dobânzii în euro: […] b) [reclamantele] de la 12 februarie 2007 la 27 martie 2007”.

295 Trebuie arătat că erorile săvârșite de Comisie în ceea ce privește calificarea pe care a reținut-o în privința discuțiilor din 9 și 14 martie 2007, identificate la punctele 166-195 de mai sus, nu au nicio influență asupra legalității articolului 1 din decizia atacată și în special a articolului 1 litera (b) din decizia atacată, întrucât concluzia menționată rămâne justificată chiar și în absența luării în considerare a acestor discuții.

296 Același lucru este valabil și pentru erorile săvârșite de Comisie în ceea ce privește stabilirea precisă a comportamentelor care puteau fi imputate HSBC cu titlu de participare la o încălcare unică și continuă, identificate la punctele 263-274 de mai sus. Astfel, participarea HSBC, împreună cu alte bănci, la manipularea din 19 martie 2007 și faptul de a fi preconizat reiterarea sa, permit, prin ele însele, să justifice corespunzător cerințelor legale articolul 1 litera (b) din decizia atacată.

297 Cu toate acestea, în măsura în care printre elementele de natură să intre în aprecierea gravității unei încălcări figurează numărul și intensitatea comportamentelor anticoncurențiale și pentru motivele expuse la punctul 123 de mai sus, eventual, cu ocazia aprecierii caracterului proporțional al cuantumului amenzii, îi va reveni Tribunalului să analizeze consecințele caracterului eronat al acestor aprecieri.

B. Cu privire la cererile de anulare a articolului 2 litera (b) din decizia atacată și, cu titlu subsidiar, de reformare a cuantumului amenzii aplicate

298 Reclamantele contestă legalitatea articolului 2 litera (b) din decizia atacată, prin care Comisia le-a impus o amendă ca urmare a participării HSBC la încălcare. Acest motiv poate fi împărțit în patru aspecte, întrucât reclamantele contestă, în primul rând, utilizarea încasărilor în numerar actualizate

pentru a aprecia valoarea vânzărilor, în al doilea rând, coeficientul de gravitate aplicat, în al treilea rând, cuantumul suplimentar aplicat și, în al patrulea rând, aprecierea circumstanțelor atenuante. Reclamantele solicită cu titlu principal anularea articolului 2 litera (b) din decizia atacată și, cu titlu subsidiar, ca Tribunalul să își exercite competența de fond pentru a reduce cuantumul amenzii care le-a fost aplicată.

299 În cadrul primului aspect al prezentului motiv, reclamantele reproșează Comisiei că a întemeiat valoarea vânzărilor pe baza încasărilor în numerar pentru EIRD primite de HSBC în perioada încălcării, la care a fost aplicat un factor de 98,849 %.

300 Raționamentul Comisiei figurează în considerentele (639)-(648) ale deciziei atacate.

301 În primul rând, Comisia a constatat, în considerentul (639) al deciziei atacate, că instrumentele financiare derivate pe rata dobânzii nu generau vânzări în sensul obișnuit al termenului și a aplicat, în consecință, o valoare de înlocuire specifică pentru valoarea vânzărilor, care constituie un punct de plecare pentru calculul cuantumurilor amenzilor. În considerentul (640), Comisia a considerat preferabil să nu se bazeze pe valoarea de înlocuire a vânzărilor realizate în cursul ultimului an, și, având în vedere durata scurtă a încălcării săvârșite de unele părți, dimensiunea variabilă a pieței EIRD în perioada încălcării și diferențele de durată a participării băncilor în cauză, că era mai adecvat să se bazeze pe valoarea vânzărilor efectiv realizate de întreprinderi în cursul lunilor corespunzătoare participării fiecăreia dintre acestea la încălcare.

302 În considerentul (641) al deciziei atacate, aceasta a reținut că vânzările, în sensul obișnuit al termenului, corespundeau intrărilor de beneficii economice a căror formă îmbrăca cel mai adesea pe cea de numerar sau de cvasinumerar și a observat că comportamentul anticoncurențial în prezenta cauză privea, printre altele, coluziunea privind componentele de preț relevante pentru fluxurile de numerar asociate EIRD. Din aceste motive, aceasta a decis să stabilească, pentru toate părțile, valoarea anuală a vânzărilor pe baza încasărilor în numerar, și anume „fluxurile de numerar obținute de fiecare bancă din portofoliul său de EIRD asociate oricărei scadențe Euribor și/sau EONIA și încheiate cu contrapărți stabilite în SEE”.

303 În considerentul (642) al deciziei atacate, aceasta a reținut un cuantum de încasări în numerar în valoare de 16 688 253 649 de euro în ceea ce privește HSBC.

304 În al doilea rând, în considerentul (643) al deciziei atacate, Comisia a considerat adecvat să reducă valorile încasărilor în numerar reținute împotriva HSBC și a altor bănci cu un factor uniform adecvat, pentru a ține seama de particularitățile pieței EIRD și în special de compensarea inerentă tranzacționării de instrumente financiare derivate. În considerentul (648) al deciziei atacate, acest factor uniform a fost stabilit la 98,849 %.

305 Justificarea nivelului acestui factor de reducere se bazează, în decizia atacată, pe cinci serii de motive. În primul rând, Comisia se întemeiază, în considerentul (644), pe compensarea inerentă tranzacționării instrumentelor financiare derivate în general, evaluată în conformitate cu International Swap Dealer Association ca implicând o reducere cuprinsă între 85 și 90 %.

306 În al doilea rând, în considerentul (645), aceasta a pus în evidență natura specifică a compensației EIRD, întrucât comparația încasărilor în numerar a părților cu decontarea plăților nete în numerar pentru EIRD demonstrează că aplicarea unei cote între 85 și 90 % ar conduce la impunerea de amenzi prea disuasive.

307 În al treilea rând, în considerentul (646), aceasta a constatat că înțelegerea privind EIRD a dus la un cost suplimentar semnificativ mai mic decât cel de 20 % în general cauzat de acest tip de înțelegere în sectoarele convenționale.

308 În al patrulea rând, în considerentul (647), Comisia a reamintit că nu era obligată să aplice o formulă matematică precisă și dispunea de o marjă de apreciere atunci când stabilea cuantumul fiecărei amenzi.

309 În al cincilea rând, în considerentul (648), Comisia a subliniat că a aplicat destinatarilor deciziei atacate aceeași cotă ca cea utilizată pentru calcularea cuantumurilor amenzilor impuse destinatarilor deciziei de tranzacție.

310 În al treilea rând, Comisia a răspuns la criticile prezentate în cursul procedurii administrative. În acest cadru, aceasta a respins, în considerentele (656)-(662) ale deciziei atacate, că recurgerea la încasările în numerar actualizate avea un caracter necorespunzător. Astfel, aceasta a susținut că, în comparație cu încasările și cu plățile nete în numerar sugerate de reclamante, care ar putea să conducă la rezultate negative, luarea în considerare a încasărilor în numerar actualizate era mai conformă cu Orientările privind calcularea amenzilor aplicate în temeiul articolului 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003 (JO 2006, C 210, p. 2, Ediție specială, 08/vol. 4, p. 264, denumite în continuare „Orientările din 2006”), potrivit cărora vânzările, și nu profitul, constituiau punctul de plecare pentru calculul amenzilor.

311 În ceea ce privește criticile îndreptate împotriva factorului de reducere, Comisia a subliniat în special, în considerentul (710) al deciziei atacate, că ar fi fost transparentă cu privire la intenția sa de a reduce încasările în numerar cu un factor uniform de cel puțin 97,5 %. Aceasta a arătat de asemenea, în considerentul (713), că nu a aplicat factori de reducere individuali, din moment ce aceștia ar fi putut conduce la o inegalitate de tratament.

312 În cadrul acestui aspect al motivului, reclamantele invocă în esență trei critici pentru a contesta legalitatea calculului valorii vânzărilor. În primul rând, acestea contestă însuși principiul recurgerii la încasări în numerar la care este asociat un factor de reducere de 98,849 %. În al doilea rând, acestea consideră că în mod greșit Comisia a inclus încasările în numerar care decurg din contracte încheiate anterior înțelegerii. În sfârșit, în al treilea rând, acestea contestă motivarea factorului de reducere.

1. Cu privire la prima critică, întemeiată pe caracterul eronat al utilizării încasărilor în numerar actualizate

313 Reclamantele susțin că, dacă în mod întemeiat Comisia, în considerentul (639) al deciziei atacate, a observat că instrumentele financiare derivate pe rata dobânzii „nu generau vânzări în sensul obișnuit”, în mod eronat aceasta a apreciat valoarea menționată a vânzărilor în funcție de încasările în numerar primite pentru EIRD la care a fost asociat un factor de reducere de 98,849 %. Reclamantele reproșează Comisiei că nu a luat în considerare decât intrările de fonduri în temeiul EIRD și nu ieșirile de fonduri, în timp ce o manipulare a ratelor de referință are un impact asupra acestor două aspecte. Această abordare ar fi contribuit semnificativ la supraestimarea încasărilor generate de activitatea de tranzacționare a EIRD. Acestea susțin că motivul, care figurează în considerentul (659) al deciziei atacate, întemeiat pe faptul că luarea în considerare a plăților primite nu poate să ducă la vânzări nule sau negative nu înseamnă că încasările în numerar reprezintă un indicator adecvat al valorii vânzărilor. Același lucru ar fi valabil și pentru evidențierea, în considerentul (660) al deciziei menționate, a faptului că vânzările constituie punctul de plecare pentru calculul amenzilor în Orientările din 2006.

314 Comisia consideră că în mod întemeiat a apreciat valoarea vânzărilor în funcție de încasările în numerar la care s-a aplicat un factor de reducere.

315 Ea observă că ieșirile de fonduri pentru EIRD nu au fost ignorate. Aplicarea factorului de reducere avea ca obiectiv tocmai să ia în considerare compensarea inerentă activității de tranzacționare. Din punctul de vedere al disuasiunii, o astfel de abordare ar fi mai adecvată decât cea preferată de către reclamante a încasărilor și a plăților nete în numerar, care ar putea duce la valori negative.

316 Tribunalul amintește cu titlu introductiv că, în ceea ce privește legalitatea unei decizii prin care se aplică o amendă, controlul aprofundat, în drept și în fapt, pe care instanța Uniunii îl exercită cu privire la toate elementele deciziilor Comisiei privind procedurile de aplicare a articolelor 101 și 102 TFUE, amintit la punctul 44 de mai sus, implică faptul că acesta nu se poate întemeia pe marja de apreciere de care dispune Comisia, nici în ceea ce privește alegerea elementelor luate în considerare în aplicarea criteriilor prevăzute în Orientări, nici în ceea ce privește evaluarea acestor elemente, pentru a renunța să exercite un astfel de control aprofundat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 decembrie 2011, Chalkor/Comisia, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punctul 62).

317 În primul rând, trebuie amintit că părțile nu contestă că EIRD „nu generează vânzări în sensul obișnuit al termenului”, după cum se amintește în considerentul (639) al deciziei atacate.

318 În al doilea rând, în timp ce articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003 se referă în general la gravitatea și la durata încălcării, metodologia preferată de Comisie în scopul de a aplica această dispoziție în Orientările sale din 2006 face să joace un rol esențial în noțiunea de „valoarea vânzărilor”, întrucât aceasta contribuie la stabilirea importanței economice a încălcării, precum și a ponderii relative a fiecărei întreprinderi participante la încălcare (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2013, Team Relocations și alții/Comisia, C-444/11 P, nepublicată, EU:C:2013:464, punctul 76). Astfel, în conformitate cu punctul 13 din Orientările din 2006, „[p]entru a determina cuantumul de bază al amenzii care urmează să fie aplicată, Comisia utilizează valoarea vânzărilor de bunuri sau servicii, realizate de întreprindere, care au legătură directă sau indirectă […] cu încălcarea, în sectorul geografic relevant din teritoriul SEE”. În partea introductivă a acestora, orientările menționate precizează, la punctul 6, că „combinarea valorii vânzărilor care au legătură cu încălcarea și cu durata acesteia este considerată o valoare de înlocuire adecvată pentru a reflecta importanța economică a încălcării, precum și ponderea relativă a fiecărei întreprinderi participante la încălcare”.

319 În al treilea rând, trebuie amintit că este permis Comisiei să nu aplice metodologia prevăzută în Orientări atunci când există motive care justifică acest lucru. Astfel, necesitățile unei analize a fiecărei situații individuale de către Comisie atunci când impune sancțiuni în temeiul articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003 implică în mod necesar că aceasta se abate, eventual, în cazul în care natura specifică a situației individuale o cere, de la metodologia din Orientări. Această posibilitate, subliniată de jurisprudență (Hotărârea din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, EU:C:2005:408, punctele 209 și 210), este acum în mod explicit reluată la punctul 37 din Orientările din 2006.

320 În speță, este necesar să se verifice dacă, fără a săvârși o eroare de apreciere, Comisia a apreciat valoarea vânzărilor EIRD pe baza încasărilor în numerar actualizate. Aceasta implică în special să se examineze dacă abordarea promovată de Comisie permitea să se țină seama de compensarea inerentă EIRD, aceste contracte conducând atât la încasări, cât și la plăți.

321 Trebuie amintit că reiese din punctele 15 și 16 din Orientările din 2006 că, pentru a determina valoarea vânzărilor unei întreprinderi, Comisia utilizează cele mai bune date disponibile ale acestei întreprinderi. Atunci când datele puse la dispoziție de o întreprindere sunt incomplete sau nu sunt fiabile, Comisia poate determina valoarea vânzărilor acelei întreprinderi pe baza datelor parțiale obținute sau a oricăror alte informații pe care le consideră pertinente sau adecvate.

322 Trebuie să se constate că abordarea preferată de Comisie urmărește să reflecte mai bine valoarea vânzărilor – și, prin urmare, importanța economică a încălcării – decât abordarea alternativă propusă de reclamante în cursul procedurii administrative, întemeiată pe încasări și pe plăți nete în numerar. Ar fi vorba în esență să nu se ia în considerare decât balanța de fluxuri de numerar în perioada de încălcare, și anume o dată care se apropie de profitul obținut din activitățile de tranzacționare.

323 Într-adevăr, astfel cum a amintit Comisia în considerentul (659) al deciziei atacate, o asemenea limitare ar fi contrară logicii care a condus la decizia sa de a stabili, în metodologia prevăzută în Orientările din 2006, cuantumul de bază al amenzii în raport cu valoarea vânzărilor, și anume să reflecte importanța economică a încălcării și ponderea participării întreprinderii în cauză.

324 Astfel, din moment ce, pe de o parte, abordarea preferată de Comisie este conformă cu logica care stă la baza alegerii valorii vânzărilor și, pe de altă parte, reclamantele nu au propus nicio metodă alternativă mai adecvată în cursul procedurii administrative, nu se poate concluziona că principiul luării în considerare a încasărilor în numerar actualizate are, în mod inerent, un caracter eronat.

325 Nu este mai puțin adevărat că, în conformitate cu abordarea preferată de Comisie, este important nu numai ca determinarea cuantumului încasărilor în numerar să fie lipsită de vicii. Același lucru este valabil și în cazul stabilirii ratei factorului de reducere aplicat.

326 Astfel, acesta joacă un rol esențial în stabilirea valorii vânzărilor, ca urmare a cuantumului deosebit de ridicat pe care îl implică luarea în considerare doar a încasărilor în numerar, adică fără deducerea plăților aferente.

327 Astfel, cu titlu de exemplu, pe baza punerii în aplicare a elementelor referitoare la gravitatea, durata, cuantumul suplimentar și la circumstanțele atenuante reținute de Comisie în decizia atacată, și fără a se aduce atingere aprecierii temeiniciei acestora, Tribunalul arată că o variație de 0,1 % din rata factorului menționat ar avea un impact asupra cuantumului final al amenzii de aproape 16 221 000 de euro.

328 Din cele de mai sus rezultă că, în modelul preferat de Comisie în vederea stabilirii valorii vânzărilor, precizarea ratei factorului de reducere este esențială, întrucât chiar și o mică variație a factorului menționat va avea efecte importante asupra cuantumului amenzii aplicat întreprinderilor în cauză.

329 Cu această rezervă, prima critică trebuie respinsă.

2. Cu privire la a doua critică, întemeiată pe caracterul eronat al luării în considerare a încasărilor în numerar care decurg din contracte încheiate înainte de data de începere a participării HSBC la încălcare

330 Reclamantele susțin că, în mod greșit, Comisia a luat în considerare încasările în numerar actualizate generate de contracte încheiate înainte de comportamentele imputate HSBC.

331 Comisia solicită respingerea acestei critici.

332 Astfel cum Curtea a avut ocazia să sublinieze, punctul 13 din Orientările din 2006 are drept obiectiv să rețină ca punct de plecare pentru calculul amenzii aplicate unei întreprinderi un cuantum care reflectă importanța economică a încălcării și ponderea întreprinderii respective în cadrul acesteia. Prin urmare, în cazul în care noțiunea de „valoare a vânzărilor” prevăzută la acest punct 13 nu poate, desigur, să se extindă până la înglobarea vânzărilor realizate de întreprinderea în discuție care nu intră în domeniul de aplicare al înțelegerii imputate, s-ar fi adus totuși atingere obiectivului urmărit de această dispoziție în cazul în care această noțiune ar fi interpretată în sensul că vizează doar cifra de afaceri realizată numai cu vânzările pentru care s-a stabilit că au fost afectate în mod real de această înțelegere (Hotărârea din 7 septembrie 2016, Pilkington Group și alții/Comisia, C-101/15 P, EU:C:2016:631, punctul 19).

333 Prin urmare, vânzările realizate pe baza unor contracte încheiate înainte de perioada încălcării pot fi în mod valabil incluse în valoarea vânzărilor calculată în temeiul punctului 13 din Orientările din 2006, în scopul calculării cuantumului de bază al amenzii, la fel ca vânzările realizate pe baza unor contracte

încheiate în perioada încălcării, dar despre care nu s-a demonstrat că făcuseră în mod specific obiectul unei coluziuni (Hotărârea din 7 septembrie 2016, Pilkington Group și alții/Comisia, C-101/15 P, EU:C:2016:631, punctul 20).

334 O astfel de soluție poate fi cu atât mai mult transpusă circumstanțelor din speță, dat fiind că manipularea Euribor la care HSBC a participat afecta rata variabilă a contractelor indexate în funcție de Euribor-3M care ajungeau la scadență la 19 martie 2007, indiferent dacă data încheierii lor este anterioară sau ulterioară datei de 12 februarie 2007, punctul de plecare al participării HSBC la încălcare.

335 În consecință, cea de a doua critică trebuie respinsă.

3. Cu privire la a treia critică, întemeiată pe caracterul insuficient motivat al factorului de reducere de 98,849 % aplicat de Comisie

336 Reclamantele susțin că stabilirea factorului de reducere este afectată de o motivare insuficientă, întrucât nu le permite să înțeleagă motivele pentru care cuantumul de bază al amenzii a fost stabilit la această valoare. Acestea subliniază în special faptul că acesta ia în considerare ipoteza unui cost suplimentar ipotetic între 2 și 4 puncte de bază, fără să explice în ce mod un astfel de cost suplimentar era realist, în împrejurări în care o bancă nu putea, în realitate, să facă să varieze rata de referință decât cu cel mult 0,1 puncte de bază, astfel cum ar atesta nota de subsol 441 din decizia atacată. Reclamantele amintesc faptul că aplicarea de către Comisie a unei abordări noi și inedite de stabilire a valorii vânzărilor făcea ca respectarea obligației de motivare să fie cu atât mai necesară.

337 Comisia susține că factorul de reducere de 98,849 % este suficient de motivat, din moment ce motivele care figurează în considerentele (643)-(646) ale deciziei atacate permit reclamantelor să înțeleagă de ce acest factor a fost considerat adecvat. În ceea ce privește menționarea costului suplimentar de 2-4 puncte de bază luat în considerare în considerentul (646), ar fi precizat în decizia atacată că este vorba de un cost suplimentar ipotetic. Comisia amintește, în această privință, că dispune de o marjă de apreciere atunci când stabilește cuantumul fiecărei amenzi și că aceasta nu este obligată să urmeze o abordare matematică.

338 Astfel cum s-a recunoscut printr-o jurisprudență constantă, obligația de motivare prevăzută la articolul 296 al doilea paragraf TFUE constituie o normă fundamentală de procedură care trebuie diferențiată de problema temeiniciei motivării, aceasta din urmă ținând de legalitatea pe fond a actului în litigiu. În această perspectivă, motivarea impusă trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. În ceea ce privește în special motivarea deciziilor individuale, obligația de a motiva asemenea decizii are astfel ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a cunoaște dacă decizia prezintă eventuale vicii care să permită să i se conteste validitatea (a se vedea Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctele 146-148 și jurisprudența citată, Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctele 114 și 115, și Hotărârea din 13 decembrie 2016, Printeos și alții/Comisia, T-95/15, EU:T:2016:722, punctul 44).

339 În plus, cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului actului sau altor persoane vizate de acest act în sensul articolului 263 al patrulea paragraf TFUE. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 296 TFUE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (Hotărârea din 29 septembrie

2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 150, Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia, C-439/11 P, EU:C:2013:513, punctul 116, și Hotărârea din 13 decembrie 2016, Printeos și alții/Comisia, T-95/15, EU:T:2016:722, punctul 45).

340 Jurisprudența a precizat de asemenea că motivarea trebuia, așadar, în principiu, să fie comunicată persoanei interesate în același timp cu decizia cauzatoare de prejudicii. Lipsa motivării nu poate fi remediată prin faptul că persoana interesată află care este motivarea deciziei în cursul procedurii în fața instanțelor Uniunii (Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, EU:C:2011:620, punctul 149, Hotărârea din 19 iulie 2012, Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia, C-628/10 P și C-14/11 P, EU:C:2012:479, punctul 74, și Hotărârea din 13 decembrie 2016, Printeos și alții/Comisia, T-95/15, EU:T:2016:722, punctul 46).

341 În privința unei decizii prin care se aplică o amendă, Comisia are obligația să furnizeze o motivare, în special cu privire la cuantumul amenzii aplicate și cu privire la metoda aleasă în această privință (Hotărârea din 27 septembrie 2006, Jungbunzlauer/Comisia, T-43/02, EU:T:2006:270, punctul 91). Aceasta trebuie să indice în decizia sa elementele în funcție de care a apreciat gravitatea și durata încălcării, fără a avea obligația de a include în aceasta o expunere mai detaliată sau datele exprimate în cifre privind modul de calcul al amenzii (Hotărârea din 13 iulie 2011, Schindler Holding și alții/Comisia, T-138/07, EU:T:2011:362, punctul 243). Comisia are însă obligația să explice ponderarea și evaluarea pe care le-a realizat cu privire la elementele luate în considerare (Hotărârea din 8 decembrie 2011, Chalkor/Comisia, C-386/10 P, EU:C:2011:815, punctul 61).

342 Precizările aduse de autorul unei decizii atacate, în cursul procedurii contencioase, care completează o motivare care este deja ea însăși suficientă, nu țin propriu-zis de respectarea obligației de motivare, chiar dacă pot fi utile în cadrul controlului intern al motivării deciziei efectuat de instanța Uniunii, întrucât permit instituției să explice motivele care stau la baza deciziei sale. Astfel, explicații suplimentare, dincolo de obligația sa de motivare, pot permite întreprinderilor să cunoască în mod detaliat modul de calcul al amenzii care le este aplicată și, într-un mod mai general, pot să întărească transparența acțiunii administrative și să faciliteze exercitarea de către Tribunal a competenței sale de fond, care trebuie să îi permită să aprecieze, dincolo de legalitatea deciziei atacate, caracterul adecvat al amenzii aplicate. Totuși, această posibilitate nu este de natură să modifice întinderea cerințelor care rezultă din obligația de motivare (Hotărârea din 16 noiembrie 2000, Cascades/Comisia, C-279/98 P, EU:C:2000:626, punctele 45 și 47).

343 Comisia se referă la jurisprudența citată la punctul 341 de mai sus, subliniind în esență că nu avea obligația de a explica în mod clar în decizia atacată evaluarea cuantificată care a condus la aplicarea unui factor de reducere de 98,849 %.

344 În această privință, Tribunalul arată că, în temeiul jurisprudenței citate la punctul 339 de mai sus, cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei. Or, acestea prezintă două caracteristici importante.

345 Pe de o parte, Comisia a decis, în prezenta cauză, să aplice metodologia prevăzută în Orientările din 2006 mai degrabă decât să se îndepărteze de acestea, ceea ce ar fi fost în drept să facă în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 319 de mai sus și cu punctul 37 din Orientările menționate. Prin urmare, Comisia a ales să urmeze o metodologie prin care, pentru motivele expuse la punctul 318 de mai sus, stabilirea „valorii vânzărilor” juca un rol central, deși a subliniat în considerentul (639) al deciziei atacate că EIRD nu generau vânzări în sensul obișnuit al termenului.

346 Prin urmare, era esențial ca motivarea deciziei atacate să permită reclamantelor să verifice dacă valoarea de înlocuire aleasă de Comisie era, eventual, afectată de un viciu care permitea contestarea validității sale, iar Tribunalului să își exercite controlul.

347 Pe de altă parte, astfel cum s-a subliniat la punctul 325 de mai sus, în abordarea urmată de Comisie, factorul de reducere joacă un rol esențial având în vedere cuantumul foarte ridicat al încasărilor în numerar la care acesta se aplică.

348 Rezultă că, în împrejurările din prezenta cauză, întrucât Comisia a decis să stabilească cuantumul de bază al amenzii prin aplicarea unui model numeric în care factorul de reducere joacă un rol esențial, era necesar ca întreprinderile în cauză să fie în măsură să înțeleagă modul în care Comisia a ajuns la un factor de reducere stabilit exact la 98,849 % și ca Tribunalul să fie apt să exercite un control aprofundat, în drept și în fapt, cu privire la acest element al deciziei atacate, în aplicarea jurisprudenței citate la punctul 316 de mai sus.

349 Or, reiese numai din considerentele (643), (644)-(646) și (648) ale deciziei atacate că factorul de reducere trebuia să fie mai mare de 90 %, din moment ce, pe de o parte, compararea încasărilor în numerar ale părților cu regulamentele nete în numerar în temeiul EIRD demonstra că aplicarea unei rate între 85 și 90 % ar conduce la impunerea de amenzi prea disuasive și, pe de altă parte, că înțelegerea în discuție a determinat un cost suplimentar semnificativ mai mic decât cel de 20 % în general cauzat de acest tip de înțelegere în sectoarele convenționale. În considerentul (648) al deciziei atacate, Comisia arată că, pe de o parte, a procedat la o estimare a factorilor menționați în considerentele (643)-(646), fără a preciza însă ce valoare a atribuit acestor diferiți factori pentru a stabili rata de reducere la 98,849 %. Pe de altă parte, Comisia arată că a aplicat aceeași metodologie în stabilirea valorilor vânzărilor precum cea utilizată pentru calculul cuantumurilor amenzilor în decizia de tranzacție. Cu toate acestea, trebuie să se constate că nicio indicație suplimentară în ceea ce privește stabilirea ratei de reducere la 98,849 % nu reiese din decizia de tranzacție.

350 Singura altă mențiune care figurează în decizia atacată constă în amintirea, în considerentul (710), a faptului că Comisia subliniase în cursul procedurii administrative că factorul de reducere uniformă ar fi de cel puțin 97,5 %.

351 Trebuie să se constate că aceste considerații nu oferă reclamantelor o explicație a motivelor pentru care factorul de reducere a fost fixat la 98,849 % mai degrabă decât la un nivel eventual superior. De asemenea, în lipsa unor explicații mai detaliate cu privire la motivele pentru care aceste considerații au dus la stabilirea factorului de reducere la acest nivel precis, Tribunalul nu este în măsură să exercite un control aprofundat, în drept și în fapt, cu privire la un element al deciziei care a putut avea un impact semnificativ asupra cuantumului amenzii aplicate reclamantelor.

352 Desigur, în urma ședinței, Comisia a furnizat Tribunalului explicații suplimentare cu privire la stabilirea acestui factor de reducere de 98,849 %. Cu toate acestea, reiese din coroborarea jurisprudenței citate la punctele 340 și 342 de mai sus că aceste explicații suplimentare nu ar putea fi luate în considerare de Tribunal în ceea ce privește controlul intern al motivelor deciziei decât cu singura condiție ca ele să completeze o motivare deja suficientă în sine. Or, acest lucru nu este valabil în speță.

353 Având în vedere cele de mai sus, se impune admiterea celei de a treia critici a primului aspect al motivului și anularea articolului 2 litera (b) din decizia atacată, fără a fi necesar să se examineze celelalte aspecte ale motivului.

354 În măsura în care s-au admis concluziile prezentate cu titlu principal prin care se solicită anularea articolului 2 litera (b) din decizia atacată, nu este necesară examinarea concluziilor în reformare, prezentate de reclamante cu titlu subsidiar.

Cu privire la cheltuielile de judecată

355 Potrivit articolului 134 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, în cazul în care părțile cad în pretenții cu privire la unul sau la mai multe capete de cerere, fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată. Totuși, în cazul în care împrejurările cauzei justifică acest lucru, Tribunalul poate decide ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, o parte să suporte o fracțiune din cheltuielile de judecată efectuate de cealaltă parte.

356 În speță, reclamantele au căzut în pretenții în ceea ce privește concluziile lor în anularea articolului 1 din decizia atacată și au avut câștig de cauză în ceea ce privește cererea lor de anulare a articolului 2 litera (b) din decizia menționată. În aceste condiții, se va face o justă apreciere a împrejurărilor cauzei dacă se hotărăște ca fiecare parte să suporte propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a doua extinsă)

declară și hotărăște:

1) Anulează articolul 2 litera (b) din Decizia C(2016) 8530 final a Comisiei din 7 decembrie 2016 privind o procedură inițiată în temeiul articolului 101 TFUE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (Cazul AT.39914 – Instrumente financiare derivate pe rata dobânzii în euro).

2) Respinge în rest acțiunea.

3) HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc și HSBC France suportă propriile cheltuieli de judecată.

4) Obligă Comisia Europeană să suporte propriile cheltuieli de judecată.

Prek Buttigieg Schalin

Berke Costeira

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 24 septembrie 2019.

Semnături